

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра світової економіки

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«Стратегії підвищення національної конкурентоспроможності на міжнародному ринку освітніх послуг»

(на матеріалах відділу міжнародних зв'язків КНТЕУ, м. Київ)

Студентки 2 курсу, 1м групи
спеціальності 051 «Економіка»
спеціалізації «Міжнародна
економіка»

Тропиніної Аліни
Сергіївни

_____ *підпис*

Науковий керівник
к.е.н., доц.

Гринюк Наталія
Андріївна

_____ *підпис*

Гарант освітньої
програми
к.е.н., проф.

Кудирко Людмила
Петрівна

_____ *підпис*

Київ 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ОСВІТИ У МІЖНА- РОДНОМУ ВИМІРІ.....	6
1.1. Огляд міжнародних теоретичних надбань щодо стратегічного підвищення освітньої компоненти національної конкурентоспроможності.....	6
1.2. Конкурентоспроможність вітчизняної освіти через призму міжнародних рейтингів	13
Висновки до розділу 1	20
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КНТЕУ НА МІЖНАРОДНОМУ РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ	21
2.1. Факторний аналіз впливу зовнішнього середовища на формування стратегії інтернаціоналізації КНТЕУ	21
2.2. Оцінка конкурентоспроможності КНТЕУ на міжнародному ринку освітніх послуг.....	28
Висновки до розділу 2	36
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЇ ПІДВИЩЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТО- СПРОМОЖНОСТІ КНТЕУ	38
3.1. Розробка комплексу заходів з посилення конкурентних позицій КНТЕУ у світовому освітньому просторі	38
3.2. Прогнозна оцінка наслідків запропонованих стратегій в умовах зовнішньої невизначеності	44
Висновки до розділу 3	51
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	56
ДОДАТКИ.....	63

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Протягом останнього десятиліття відбувається утворення глобальної економічної системи нового типу – економіки знань – що значно підвищує роль освіти як генератора інновацій та джерела людського потенціалу. Враховуючи незворотні процеси глобалізації та нові виклики світової пандемії система вищої освіти стоїть на порозі фундаментальних трансформаційних зрушень. На фоні цього стає зрозумілим, що національний освітній розвиток не може відбуватися відокремлено від світової спільноти і повинен бути супроводжений процесами інтернаціоналізації та інтеграції в глобальний простір. Україна чітко визначила орієнтир на входження в освітній простір Європи і наразі уряд працює над створенням загальнонаціональної стратегії інтернаціоналізації вищої освіти. У таких умовах актуальним для університетів, як основних трансферів знань і технологій у сучасному суспільстві, є конструювання власних моделей міжнародної діяльності, що виведуть рівень якості вітчизняної освіти на новий рівень і забезпечать її конкурентоспроможність на світовому ринку.

Ступінь розробки наукової проблеми. Конкурентоспроможність освіти як на національному так і на інституційному рівні протягом останніх двадцяти років є предметом численних наукових праць. Серед вітчизняних дослідників питанням визначення факторів її міжнародної конкурентоспроможності та загальним процесом розвитку займаються Л. Л. Антонюк [14], В. І. Сазик [5], І. О. Царенко [4] та ін.. Зарубіжний досвід стратегічного формування конкурентних освітніх переваг ретельно висвітлено у працях таких вчених, як Ф. Альтбах [12], С. Марджинсон [6], Х. Хорт [9] та багатьох інших. Окремо слід виділити доробки Х. де Віта та Дж. Тайт [18], в яких зосереджена увага на необхідності інтернаціоналізації як компоненти стратегічного розвитку університету та освіти загалом. В українській науковій літературі розкриття даної теми тільки починає набирати обертів, стимулом до якого стали колективні розробки групи науковців Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України [19], які

одними з перших провели комплексний аналітичний огляд вітчизняного та зарубіжного досвіду інтернаціоналізації і визначили стратегічні орієнтири підвищення якості української освіти до рівня європейської. Тим не менш, питання стратегій виходу вітчизняних університетів на міжнародний ринок залишається дискусійним і потребує подальшого опрацювання.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є обґрунтування доцільності поглиблення процесів інтернаціоналізації у вітчизняній освітній сфері та розробка практичних заходів щодо досягнення вітчизняними закладами вищої освіти сталих конкурентних переваг на міжнародному ринку освітніх послуг.

Досягнення поставленої мети вимагає виконання наступних завдань:

- провести теоретичний огляд наявних стратегій та факторів конкурентоспроможного розвитку міжнародної діяльності університету;
- дослідити динаміку розвитку вітчизняної освітньої компоненти у міжнародних рейтингах на національному та інституційному рівні;
- проаналізувати вплив зовнішнього середовища на формування стратегії інтернаціоналізації університету;
- оцінити рівень конкурентоспроможності вітчизняного закладу вищої освіти на міжнародному ринку освітніх послуг;
- розробити комплекс заходів з посилення конкурентних позицій університету у світовому освітньому просторі;
- розглянути можливі варіанти трансформації сформованої стратегії під впливом неконтрольованих зовнішніх умов.

Об'єктом дослідження є процес підвищення національної конкурентоспроможності на міжнародному ринку освітніх послуг.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні засади функціонування університетів у глобальному освітньому просторі.

Методи дослідження. У процесі вирішення поставлених завдань були застосовані наступні методи: аналізу та синтезу – для дослідження проблеми та узагальнення емпіричних даних і теоретичних положень; порівняльного аналізу та групування – для визначення основних факторів міжнародної конкуренто-

спроможності, формування уявлення про міжнародний освітній ринок з використанням міжнародних рейтингів, здійснення обґрунтованої вибірки університетів; функціонально-структурного аналізу для побудови інтегрального показника міжнародної конкурентоспроможності та розробки комплексної стратегії інтернаціоналізації університету; індексний та статистичний методи – для аналізу стану світового та вітчизняного ринків освітніх послуг та знаходження необхідних показників для розрахунку інтегрального індексу міжнародної конкурентоспроможності; метод експертних оцінок – для аналізу факторів впливу зовнішнього середовища на стратегію інтернаціоналізації університету в рамках проведення PESTEL-аналізу; методи економічного моделювання та прогнозування – для розробки варіативних прогнозів адаптації запропонованої стратегії до змін у зовнішньому середовищі.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробці практичних підходів щодо формування стратегії підвищення конкурентоспроможності університету в глобальному освітньому просторі за рахунок активізації його міжнародної діяльності в освітньому, дослідницькому та інтеграційному напрямках. Результати дослідження матимуть *практичне значення* і сприятимуть поширенню застосування комплексного підходу в процесі підготовки стратегічних планів інтернаціоналізації вітчизняними закладами вищої освіти та стимулюватимуть підвищення уваги до міжнародної діяльності університету загалом.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження міжнародної конкурентоспроможності освіти були висвітлені у наступній публікації:

Тропиніна А. Конкурентоспроможність вітчизняної освіти крізь призму міжнародних рейтингів // Міжнародна економіка: зб. наук. студ. денної форми навчання. відп. ред. Г. В. Дугінець – К.: Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2020. – 321 с.

Структура та обсяг випускної кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів і висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 76 сторінок, обсяг основного тексту - 53 сторінки.

РОЗДІЛ 1

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ОСВІТИ У МІЖНАРОДНОМУ ВИМІРІ

1.1. Огляд міжнародних теоретичних надбань щодо стратегічного підвищення освітньої компоненти національної конкурентоспроможності

Конкурентоспроможність – основна категорія ринкової економіки. Спроби охарактеризувати її сутність зародилися ще з початком економічних відносин. І з тим, як змінювалась економічна картина світу, вдосконалювався, розширювався і доповнювався сам зміст даного терміну. Традиційно вважається, що конкурентоспроможність – здатність максимально продуктивно використовувати наявні ресурси в умовах конкурентної боротьби. Окрім ефективності застосування, важливим також є походження даних ресурсів. Майкл Портер зазначає [1], що природні запаси корисних копалин та дешева робоча сила вже не мають вагомego впливу на потенційну ринкову міцність, натомість головною конкурентною перевагою стає здатність генерувати інновації. Вона, в свою чергу, напряму пов'язана з науковою роботою університетів та інших освітніх закладів. Праці багатьох дослідників доводять [2 – 3], що держави, які мають високий рівень витрат на освіту та дослідження, – це також ті, економіка яких базується на інноваційних продуктах і які мають прискорений темп зростання. Таким чином, університети стають справжніми драйверами економічного розвитку.

Країна займає провідні позиції на світовій арені, якщо спостерігається синергетичний ефект від сукупної конкурентоспроможності галузей, підприємств та окремих суб'єктів ринку (рис.1). Так, конкурентоспроможність освіти – це її спроможність забезпечувати у повній мірі потреби на ринку освітніх послуг, яка оцінюється рівнем конкурентоспроможності випускників на ринку праці. З огляду на те, що сфера вищої освіти на національному рівні акумулює навчальні заклади III-IV рівнів акредитації, то, говорячи про здатність до конкуренції в макросередовищі, слід розуміти це як змагання переважно між ними, або, іншими

словами, конкурентоспроможність закладів вищої освіти (далі - ЗВО) [4, с. 39].

Рис 1.1 Багаторівневість факторів формування конкурентоспроможності на прикладі освітньої сфери

Джерело: сформовано автором

Згідно з визначенням В. Сацика, глобальний конкурентоспроможний університет – це заклад вищої освіти, який здатний займати й утримувати стійкі позиції в певних сегментах глобального ринку освітніх послуг і результатів інтелектуальної діяльності, досягати міжнародних переваг у здійсненні наукових досліджень, наданні освітніх послуг та виконанні важливих соціальних завдань суспільства [5, с. 41]. Для цього необхідно є комбінація інтелектуальних та фінансових ресурсів, доповнена належною інфраструктурною базою та ефективною системою управління. Однак, внутрішнє забезпечення є недостатнім для досягнення конкурентних переваг – особливу роль відіграє також підтримка держави та ведення нею відповідної політики. Згідно з систематизацією С. Марджинсона [6], саме на поєднанні зусиль уряду і ЗВО будуються стратегії розвитку вищої освіти в національних масштабах. Так, для створення університетів світового класу країни використовують наступні моделі розвитку:

- Стратегія «вшир». Головна мета країни – створення якісного освітнього середовища, в результаті чого в процесі еволюції національні університети здобувають необхідні для міжнародного ринку конкурентні переваги. Запорукою успіху даної стратегії є позитивний соціально-економічний розвиток країни, що забезпечує її здатність до масового реформування, процес якого може бути доволі тривалим та дороговартісним. У такий спосіб свого часу формувалася освіта у Великій Британії, яка зараз має статус однієї з найкращих в світі, а провідні британські ЗВО займають лідерські позиції у міжнародних рейтингах.

- Стратегія «вглиб». В рамках відповідної моделі у фокусі уваги опиняється невелика група національних університетів, що мають достатній науковий та конкурентний потенціал. Не маючи змоги підтримувати весь освітній сектор, уряд концентрується на них, надаючи їм необхідну інвестиційну та фінансову підтримку. У перспективі їх вихід на глобальний ринок освітніх послуг підвищує цінність національної освіти, сприяє покращенню її якості та стимулює загальний розвиток галузі. Рухаючись в оберненому порядку, країни залучають необхідні ресурси для відбудови національної освіти за рахунок міжнародної конкурентоспроможності ЗВО. Дана стратегія сприяла освітньому розвитку Східної Азії і наразі активно застосовується країнами, що розвиваються.

- Комбінована стратегія «вшир» та «вглиб». Поєднання двох попередніх стратегій передбачає фінансове стимулювання державою наукових досліджень в рамках вже розвинутого освітнього простору (або його паралельного розвитку). Для неї характерним є розвиток потужного приватного університетського сектору, що можна спостерігати у багатьох високорозвинених країнах. На сучасному етапі за таким стратегічним вектором рухаються університети США, Австралії, Японії, Південної Кореї та ін. Також відповідні зрушення можливо помітити в більшості країн Західної Європи та Китаї [7, с.198]. Даний підхід є найефективнішим, адже передбачає багатобічний вплив на дослідницький сектор, джерело інноваційного розвитку.

Вищезазначені стратегії пов'язують становлення конкурентоспроможності ЗВО з належним рівнем державної підтримки. Даний взаємозв'язок висвітлюється

в працях багатьох вчених [8 – 9]. Насправді, саме фінансування держави сприяло заснуванню перших дослідницьких університетів, які згодом стали каталізаторами інноваційного розвитку і вивели освітні послуги на міжнародний рівень. Сьогодні поняття «дослідницький університет» та «університет світового класу» є синонімами, і визначають структуру, що здійснює високопродуктивну освітню та наукову діяльність у глобальному просторі.

Окрім підтримувальної ролі держави, науковці виділяють також інші фактори, що впливають на міжнародну конкурентоспроможність освіти (табл.1.1).

Таблиця 1.1

Огляд підходів до визначення факторів підвищення міжнародної конкурентоспроможності університетів

№	Автори наукових досліджень	Фактори підвищення конкурентоспроможності університетів у міжнародному вимірі
Розвинена система державної підтримки		
1	Н. Стукало [8, с.29]	Фінансова підтримка держави, належність університету до країни з домінуючою системою освіти, міжнародна репутація та успішний досвід інтернаціоналізації та ін..
2	Х. Хорта [9, с.403]	Підтримка у вигляді значних державних інвестицій для залучення людських ресурсів та їх якісної підготовки. Також необхідним є встановлення міцних зв'язків з суміжними галузями і поглиблення рівня інтернаціоналізації
Освітня/ дослідницька результативність		
3	Л. Армстронг [10]	Тісний зв'язок наукових досліджень і викладання; інституціональна досконалість; організаційні зміни та дистанційне навчання
4	Ф. Сінгагерда [11, с.887-888]	Якість ІКТ-забезпечення (e-learning, електронний документообіг, цифрова бібліотека і т.д.); налагоджена система внутрішнього менеджменту; високоефективний та високо вмотивований навчальний процес; сталість конкурентних переваг (міцна репутація, інноваційна спрямованість досліджень, комерціалізація)
Забезпеченість та управління ресурсами		
5	Дж. Салмі, Ф. Альтбах [12]	Інтернаціоналізація: концентрація таланту (здатність на конкурентній основі залучати кращих спеціалістів та студентів з усього світу); потужне фінансування (видатки з бюджету, договори з МО, участь у тендерах, власні доходи) та ефективне управління на засадах автономії та «академічної свободи»
6	М. Гудзь, Д. Плинокос [13, с.39]	Функціонування подібно корпорації шляхом забезпечення стійкого фінансування та конкурентоспроможності, зміцнення позицій на міжнародному ринку освітніх послуг, активної взаємодії з бізнесом та виробництвом
7	Л. Антонюк, В. Сацик [14]	Інтелектуальний капітал, інноваційні системи, міжнародне співробітництво та фінансові можливості

Джерело: сформовано автором на основі [8 – 14]

Проведений нами огляд дозволив виявити, що фактори підвищення конкурентоспроможності вищої освіти зазвичай базуються на диверсифікації ресурсів, пошуку шляхів удосконалення освітнього процесу та державних фінансових видатках. Варто відмітити, що кожен з виокремлених аспектів тим чи іншим чином корелює з міжнародною діяльністю ЗВО. Основні прояви інтернаціоналізації, такі як залучення іноземних студентів та викладачів, співпраця з міжнародними організаціями, впровадження дистанційного навчання, стали виміром конкурентоспроможності у сучасному освітньому середовищі [15].

Під впливом глобалізаційних зрушень, інтернаціоналізація, як стратегія підвищення конкурентних позицій університетів, набуває все більшого розповсюдження. Численні закордонні дослідники розвитку вищої освіти присвячують свої роботи аналізу даного явища, формуючи підходи до її здійснення та виокремлюючи нові сучасні аспекти. Серед них немає згоди щодо широти наповнення даного терміну: від ототожнення з процесами міжнародної мобільності [16] до глобальної інтеграції міжнародних та міжкультурних вимірів в рамках суспільного розвитку [17, с. 29]. Тим не менш, усі вони сходяться в тому, що інтернаціоналізація є обов'язковою умовою успішної діяльності університету.

Дж. Тайт розділяє стратегії інтернаціоналізації на національному та інституційному рівнях та описує їх тісний взаємозв'язок. Вона зазначає, що кожна країна повинна мати власну законодавчо затверджену стратегію, яка б враховувала фінансові та координаційні аспекти, а також економічні та культурні особливості розвитку [18, с. 38]. В подальшому вона слугуватиме орієнтиром для закладів освіти та організацій у впровадженні власних стратегій.

Важливим є розподіл інтернаціоналізації на «внутрішню» (англ. «internationalization at home») та «зовнішню» (англ. «internationalization abroad»). Справа в тому, що на початкових етапах інтеграції освітнього середовища інтернаціоналізація сприймалася виключно як зовнішнє явище і концентрувалася на мобільності студентів. У процесі ж розвитку стало зрозуміло, що академічна мобільність є лише одним із інструментів інтернаціоналізації [19, с. 4]. Необхідно також враховувати локальний контекст і створювати умови для підготовки

спеціалістів, спроможних реалізовуватись у глобалізованому мультикультурному світі. Основними інструментами досягнення цього є інтеграція в навчальні плани міжнародних матеріалів і міжкультурних кейсів, залучення іноземних викладачів, проведення спільних дослідницьких проектів та ін. Вагому роль у цьому процесі відіграють інформаційно-комунікаційні технології (далі – ІКТ) як засіб передачі інформації. Здобуття закордонної освіти онлайн в науковій спільноті отримало назву «віртуальна інтернаціоналізація», яка описує переніс усіх основних напрямів міжнародного навчання і викладання у онлайн-простір з використанням електронних ресурсів (в основному, за рахунок проведення відео-конференцій, лекцій та е-практикумів) [20, с. 8 – 9].

Загалом, як на національному так і на інституційному рівні, процеси інтернаціоналізації зводяться до чотирьох стратегій: узгодженого міжнародного партнерства (англ. mutual understanding approach); залучення висококваліфікованих кадрів (англ. skilled migration approach); отримання доходу (англ. revenue-generating approach) та нарощення потенціалу (англ. capacity building approach). Розглянемо більш детально особливості кожної з них (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Стратегії інтернаціоналізації на міжнародному ринку освітніх послуг

№	Стратегія	Ціль	Інструментарій	Країни реалізації
1	Міжнародне партнерство	Довгострокові неконкурентні відносини ВНЗ на міжнаціональному рівні	Надання стипендій, організація обмінів та спільних програм	Японія, Іспанія, Корея, Мексика
2	Міграція кадрів	Працевлаштування іноземних студентів в країні призначення	Академічні стипендії, спрощена візова політика, просування бренду ВНЗ за кордоном	Канада, Німеччина, США, Франція, Фінляндія, Великобританія, Норвегія, Швейцарія, Австрія та ін.
3	Отримання доходу	Забезпечення фінансової стабільності та додаткового джерела доходу	Диверсифікована цінова політика, подвійне дипломування, дуальне навчання	Австралія, Великобританія, США, Нова Зеландія
4	Нарощення потенціалу	Швидке підвищення людського та виробничого потенціалу країн, що розвиваються	Співпраця з іноземними ВНЗ, академічна мобільність, створення сприятливого освітнього середовища	Польща, Чехія, Словаччина, Мексика, країни Південно-Східної і Центральної Азії

Джерело: сформовано автором на основі [21 – 22]

Незважаючи на цільові відмінності, описані стратегії використовують суміжні напрями розвитку. Це говорить про те, що в практичному вимірі вони найчастіше застосовуються комплексно. Більше того, у підсумку впровадження кожної з них веде до однакових наслідків: підвищення рівня якості освіти та посилення міжнародної конкурентоспроможності ЗВО.

У ході теоретичного огляду наукових праць було виявлено, що саме інтернаціоналізація освіти є стратегічним напрямом підвищення національної конкурентоспроможності. Міжнародний освітній вимір є джерелом нових ідей та розробок, інтелектуальних та фінансових ресурсів, необхідних для успішного функціонування та розвитку ЗВО. На жаль, поняття «інтернаціоналізація освіти» є досить новим у вітчизняному науковому середовищі, що веде до його відсутності у законодавчій базі. Однак новообраний державний курс на міжнародне співробітництво говорить про зародження національної стратегії, яка в подальшому стане підтримкою та орієнтиром для інституційного розвитку.

Окремо слід виділити обмеженість інструментарію аналізу результатів стратегії інтернаціоналізації у міжнародному порівняльному плані. У звітності превалюють кількісні показники (кількість міжнародних студентів, викладачів, англійських програм, цитувань в іноземних журналах і т.д.), що за часту веде до відсутності якісної компоненти досліджень і зниження їх цінності. Це призводить до того, що міжнародна складова конкурентоспроможності ЗВО залишається поза увагою. З метою врахування та коригування вищеписаних проблем, методика нашого дослідження базується на використанні експертних та інтегральних методів оцінювання, які дозволяють сформулювати комплексне уявлення про об'єкт дослідження за рахунок трансформації кількісних параметрів у якісний простір. Таким чином, розробку стратегії конкурентоспроможності ЗВО на міжнародному ринку освітніх послуг буде здійснено шляхом виконання наступних етапів:

1. Проведення факторного аналізу зовнішнього освітнього середовища та оцінки його впливу на стратегію інтернаціоналізації ЗВО. В рамках окресленого завдання оптимальним є використання PESTEL-аналізу, що базується на зборі та оптимізації оцінок компетентних експертів. Результатом

PESTEL-аналізу є узагальнена система факторів політичного, економічного, соціокультурного, науково-технологічного, правового або ж екологічного характеру. Зведення отриманих даних за допомогою матричного методу дозволяє виділити конкретні стратегічні рішення, спрямовані на максимально ефективне функціонування ЗВО в умовах невідконтрольних йому зовнішніх подій.

2. Оцінка рівня конкурентоспроможності ЗВО на міжнародному ринку освітніх послуг за допомогою розробки інтегрального індексу міжнародної конкурентоспроможності. Його структура складатиметься з трьох компонент: освітньої, дослідницької та інтеграційної, кожна з яких складається з системи критеріїв, що дозволяють охопити усі сфери інтернаціоналізації. Процес його розрахунку включає в себе збір та систематизацію даних, їх зведення за допомогою рейтингового ранжування, визначення вагових коефіцієнтів на основі проведених досліджень та формування кінцевих результатів. Розроблений індекс розраховуватиметься для визначеної вибірки країн, що дозволить проаналізувати позиції ЗВО в конкурентному розрізі.

3. Узагальнення виявлених в процесі аналізу можливостей і загроз за допомогою SWOT-аналізу з метою розробки комплексної системи заходів щодо інтернаціоналізації ЗВО.

1.2. Конкурентоспроможність вітчизняної освіти через призму міжнародних рейтингів

Освіта, як категорія, є складовою багатьох міжнародних рейтингів, прямо чи опосередковано пов'язаних з конкурентоспроможністю. Існують й такі, що спеціально розроблені з метою виявлення переваг та недоліків національних освітніх систем у глобальному вимірі. Не слід забувати і про численні міжнародні та національні рейтинги університетів. Доступність та методологічна прозорість робить їх зручними інструментами аналізу ефективності освітніх послуг.

Індекс глобальної конкурентоспроможності (англ. Global Competitiveness Index, GCI) розраховується Всесвітнім економічним форумом (далі – ВЕФ) на

основі статистичних даних і результатах глобальних щорічних опитувань керівників компаній. Вперше він був розроблений у 1979 році і з того часу його формула декілька разів суттєво змінювалася. Остання оновлена редакція була представлена у 2018 році як відповідь на нові виклики 4-ї промислової революції. Зокрема, приділяється більше уваги людському капіталу, інноваціям та спритності реагування, адже вважається, що саме ці фактори є визначальними для економічного успіху. Освітні параметри розглядаються в категорії «Навички».

За минулий рік Україна покращила свої позиції в ній на один пункт, піднявшись з 45 на 44 місце серед 141 країни світу [23]. Найбільший прогрес спостерігається в під-категорії «Майстерність випускників» – з 62 на 54 місце. Зазначимо, що саме освіта демонструє найвищі результати серед інших. Компонентами, які тягнуть Україну донизу впродовж аналізованих років, виявились «Макроекономічна стабільність» (131-133 місця) та «Фінансова система» (117-136 місця). Загалом, у 2019 році Україна займала 85 місце, знаходячись у рейтингу поряд зі Шрі-Ланкою та Молдовою, хоча за рівнем освіти її сусідами є Португалія та Росія – країни, які значно випереджають її у загальному списку, займаючи 34 та 54 місця відповідно.

Індекс людського розвитку (англ. Human Development Index, HDI) – інтегральний рейтинговий показник ООН, який відображає ступінь задоволення потреб в трьох основних площинах людського розвитку: здоров'я та довголіття, доступ до знань і гідний рівень життя. Методика розрахунку даного індексу періодично переглядається, проте ці три компоненти залишаються незмінними. Так, освітній чинник аналізується на базі широкої вибірки кількісних параметрів: очікуваної тривалості навчання, коефіцієнта зарахування, відсотку закладів освіти з доступом до Інтернету, відсотку населення з базовою середньою освітою та ін. Для повноти дослідження йому не вистачає врахування освітніх стандартів якості.

На жаль, порівняння результатів 2019 року з попередніми є недоцільним через перегляд і оновлення базових даних. Проте, огляд загальної динаміки свідчить про те, що вага освітнього фактору невпинно зростає (рис. 1.2). За рахунок цього Україна входить до групи країн з високим рівнем розвитку.

Рис 1.2 Динаміка Індексу людського розвитку за основними складовими, 1990-2018 рр.

Джерело: розраховано автором на основі [24], [25]

Ще одним індексом, який включає в себе ґрунтовний аналіз освітньої сфери, є Глобальний індекс інновацій (англ. Global Innovation Index, GII). Він є спільним проектом Міжнародної школи інноваційного бізнесу INSEAD, Корнелльського університету (США) і Світової організації інтелектуальної власності. Методика розрахунку індексу доволі складна і базується на поєднанні інноваційного потенціалу і результатів інноваційної діяльності. Освітня компонента присутня в обох категоріях. Як і в ситуації з попередніми індексами, автори даного рейтингу постійно намагаються актуалізувати його результати, доповнюючи та модернізуючи перелік основних показників. Останньою такою видозміною стало приєднання показника «Середня оцінка трьох кращих університетів» на основі рейтингу QS World University Ranking до блоку «Людський капітал та наука».

І хоча Україна стабільно входить у групу країн з доходом нижче середнього, в самій групі вона займає друге місце [26]. Серед 129 країн світу наша країна посідає 47 місце серед 129 країн світу, станом на 2019 рік. У сфері вищої освіти Україна займає найвищі позиції, входячи до світового топ-40. Натомість, найбільш уразливі сфери, це: політична та економічна стабільність, платоспромо-

жність, екологічна стійкість та розвиток інститутів. Такі ж висновки були зроблені і при аналізі ІГК. Це говорить про те, що головною перешкодою на шляху до створення конкурентоспроможного освітнього середовища є відсутність належного економічного підґрунтя та ефективної державної підтримки.

Підтвердження даної тези можна також знайти і в динаміці Світового рейтингу процвітання Інституту Legatum (The Legatum Prosperity Index). В його основу покладені дані про стан освіти й охорони здоров'я, рівень безпеки, особистої свободи, стан навколишнього середовища, якість державних послуг, рівень підприємництва й поширення інновацій. Так, у 2019 році Україна посіла 96 місце із 167 [27]. У порівнянні з минулим роком такий результат є позитивним, адже вона піднялася на три позиції вгору, проте в десятирічному розрізі (з 2009 року), навпаки, опустилася на 10 позицій. Згідно з доповіддю, сильні сторони України – освіта (37 місце) та умови життя (69 місце), а слабкі – соціальний капітал, тобто міжособистісна довіра та довіра до інституцій (148 місце) та особиста безпека (145 місце). У рейтинговому списку країна знаходиться поряд з Тунісом та Кубою, в той час як її територіальні сусіди займають значно вищі позиції (Польща – 36, Румунія – 47, Білорусь – 73, Росія – 74, Молдова – 81).

Тепер перейдемо до оцінки вітчизняних позицій у спеціалізованих освітніх рейтингах. Найбільш визнаними є рейтинг Шанхайського університету (Academic Ranking of World Universities), Лондонської газети Times (The Times Higher Education) та британської консалтингової компанії Quacquarelli Symonds (QS World University Rankings). У першому рейтингу верхівку складають провідні американські ЗВО, які характеризуються високою концентрацією талановитих викладачів, кількістю цитувань, впровадженням інновацій та великою кількістю міжнародних студентів. Україна до даного рейтингу не входить. Лондонський рейтинг дуже схожий з попереднім за своїм змістом і оцінює світові університети за такими параметрами: викладання (репутація викладачів, співвідношення студентів та викладачів і т.д. – 30%), якість дослідницької діяльності (кількість досліджень, дохід від них і т.д. – 30%) і обсяг цитування дослідницьких робіт (30%), інноваційність та включеність ЗВО в глобальні міжнародні процеси

(7,5%), а також взаємодія з бізнесом (2,5%). У 2019 році до нього ввійшло 1400 закладів освіти, 4 з яких – вітчизняні [28]. На жаль, всі вони знаходяться на нижчих щаблях списку через недостатню наукову активність та низький інноваційний потенціал. Натомість, британський рейтинг орієнтується не лише на кількісні показники, а й на результати опитувань науковців та роботодавців з усього світу. Українські ЗВО знаходяться в межах 477-800 місця. Найвищі позиції займає Харківський національний університет імені Каразіна, піднявшись на 14 пунктів в порівнянні з минулим роком, а найнижчі – Національний університет «Львівська політехніка», входячи в діапазон 751-800. На жаль, КНТЕУ досі не входив до жодного з досліджених рейтингів, але високий рівень довіри абітурієнтів та приріст цитувань у наукових журналах (табл.1.3), а також наявність міжнародної акредитації [29, с. 33] говорять про існуючий потенціал.

Таблиця 1.3

Рейтинг КНТЕУ серед закладів вищої освіти України

№	Назва рейтингу	Показники	2015	2016	2017	2018	2019
1	Рейтинг «Топ-200 Україна»	Місце у рейтингу	-	-	28	28	29
2	«ТОП-200» / ЮНЕСКО Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури	Місце у рейтингу	24	28	28	28	29
3	«Scopus» / Видавничий Дім Elsevier	Місце у рейтингу	81	81	91	101	106
		Кількість публікацій	99	99	140	224	311
		Кількість цитувань	98	98	115	175	295
		Індекс Гірша	6	6	6	7	8
4	Webometrics рейтинг цитувань в Google Scholar	На світовому рівні	6569	10542	13743	9149	6132
		На регіональному рівні	1388	-	-	-	1665
		На рівні країни	1388	-	-	-	1665
5	Рейтинг ЗВО за кількістю поданих заяв	Місце у рейтингу	-	-	4	6	5

Джерело: сформовано автором на основі [30]

Всі проаналізовані вище рейтинги все ж мають певні недоліки. Так, відсутність якісних параметрів оцінки, а також неврахування гуманітарних наук в

переліку наукових праць не дозволяють стати їм універсальними інструментами аналізу конкурентоспроможності освіти. Враховуючи це, компанія Quacquarelli Symonds вирішила пропрацювати ці нюанси при створенні нового рейтингу – QS Higher Education System Strength Rankings у 2016 році. В рівних пропорціях в ньому досліджуються чотири фактори: ефективність освітньої системи; доступність якісної освіти; позиції найкращого університету та економічні можливості (вплив національних інвестицій на галузь вищої освіти країни). Відмітимо, що Україна входить до нього з першої редакції, в якій верхні три позиції зайняли США, Великобританія та Німеччина, Україна ж посіла 45-те місце, поступившись Польщі (43) та обігнавши Естонію (49) і Пакистан (50) [31]. Наступний і, поки що, останній випуск рейтингу, був у 2018 році, в якому Україні віддали 44 місце, відмітивши невисоку вартість навчання, значно нижчу за європейську.

Другою спробою вдосконалити рейтингову систему національної освіти було створення у 2012 році рейтингу Universitas21 (U21) в рамках глобального однойменного проекту міжнародних мереж університетів з 17 країн (Австралія, Великобританія, Індія, Ірландія, Канада, Китай і Гонконг, Мексика, Нідерланди, Нова Зеландія, Сінгапур, Чилі, Швеція, Швейцарія, Японія). Він розраховується за методикою Інституту прикладних економічних і соціальних досліджень Університету Мельбурна, Австралія, і оцінює національні системи вищої освіти за 24 основними показниками, об'єднаними в чотири групи [32]:

- ресурси (інвестиції з боку приватного та державного секторів) – 25%.
- результати (наукові дослідження, наукові публікації, відповідність вищої освіти потребам національного ринку праці, включаючи подальше працевлаштування випускників навчальних закладів) – 40%.
- зв'язки (рівень міжнародного співробітництва, який демонструє ступінь відкритості або замкнутості системи вищої освіти) – 10%.
- середовище (державна політика, можливості отримання освіти) – 25%.

У підсумку отримані дані коригуються на чисельність населення у країнах-учасниках і виводиться сумарний індекс, згідно з яким і формується рейтинг.

Для формування остаточного уявлення про конкурентоспроможність вітчизняної освіти на міжнародній арені, проаналізуємо рейтингові результати за весь період його існування (табл.1.4):

Таблиця 1.4

Динаміка національних показників у рейтингу Universitas21, 2012-2019 рр.

№	Рік	Загальний результат		Основні групи показників							
				Ресурси		Результати		Зв'язки		Середовище	
		Місце	Бал	Місце	Бал	Місце	Бал	Місце	Бал	Місце	Бал
1	2012	24	59	10	76	34	24	32	39	26	85
2	2013	36	49	30	52	35	25	27	51	42	75
3	2014	43	43,9	28	50	38	24	44	31	43	75
4	2015	41	44	28	54	45	23	41	33	46	68
5	2016	42	42,1	26	53	45	23,3	46	27,1	46	69
6	2017	35	47,7	18	66,9	45	23,5	38	36	40	71
7	2018	38	47,4	25	59,1	44	26,5	37	38,7	37	71
8	2019	38	45,1	33	49,3	38	29,1	43	33,9	39	70

Джерело: сформовано автором на основі [32]

Як ми бачимо, розташування в рейтинговій таблиці залежить не лише від отриманих балів, але й від позицій інших учасників. У 2012 році загальний рівень освіти в Україні був найвищим, згодом був різкий спад, ймовірно пов'язаний зі зменшенням державної підтримки, викликаним проведенням Євро 2012. Короткочасне покращення ситуації можемо спостерігати лише у 2017 році. Найменші бали вітчизняна освітня галузь отримала за недостатній рівень міжнародного співробітництва і відсутність успішних наукових досліджень, опублікованих у міжнародних журналах. Саме ці дві проблеми є основними факторами, що зменшують її міжнародну конкурентоспроможність. Справа в тому, що українські університети історично були інституційно відокремлені від наукових інститутів, така ситуація залишається і сьогодні. В той час як на заході саме навчальний заклад – осередок науки та інновацій. Структурна розмежованість заважає розвитку і притоку необхідних інвестицій, викликаючи тим самим зниження якості наукової інфраструктури.

Висновки до розділу 1

Огляд міжнародних та вітчизняних наукових праць дозволив виявити особливості освітньої конкурентоспроможності та її ключового виміру – конкурентоспроможності закладу вищої освіти. Так, вона є комплексним явищем і залежить від низки факторів, які умовно можна систематизувати за трьома критеріями: розвинена система державної підтримки, освітня та дослідницька результативність, а також забезпечення та управління ресурсами. В ході аналізу було визначено, що будь-яка факторна оцінка міжнародної конкурентоспроможності обов'язково включає в себе один або декілька аспектів інтернаціоналізації. У зв'язку з цим сформовано думку про те, що стратегія інтернаціоналізації наразі є визначальною умовою виходу і досягнення успіху на міжнародному ринку освітніх послуг. В рамках цього розглянуто чотири загальноприйняті світовим товариством підходи до визначення стратегії інтернаціоналізації та їх територіальну поширеність.

Також було виокремлено низку проблем, пов'язаних з нерозкритістю теми «інтернаціоналізація освіти» у вітчизняному законодавстві. В першу чергу, це відсутність загальнонаціональної стратегії розвитку міжнародної освіти та недосконалість існуючих методик оцінювання міжнародної компоненти конкурентоспроможності ЗВО. В рамках цього було запропоновано методика дослідження з урахуванням якісних показників.

Аналіз рейтингових позицій вищої освіти України на світовому ринку освітніх послуг показав, що сучасний економічний розвиток значною мірою залежить від наявності висококваліфікованих кадрів і технологій, що підвищують загальний рівень продуктивності праці. Україна має величезний науковий та людський потенціал, який не в змозі повною мірою реалізувати через неефективну систему роботи і гостру інвестиційну потребу. Ключем до успіху системи освіти є продуктивна наукова робота, яка стане поштовхом до інноваційного розвитку.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КНТЕУ НА МІЖНАРОДНОМУ РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

2.1. Факторний аналіз впливу зовнішнього середовища на формування стратегії інтернаціоналізації КНТЕУ

Стратегія ЗВО – інструмент реалізації державної політики в галузі освіти. Від того, наскільки ефективною є система освіти в країні залежить конкурентоспроможність її ЗВО серед вітчизняних та іноземних студентів. Тому механізм формування стратегії виходу ЗВО на міжнародний рівень може бути представлений як процес трансформації і конкретизації загальної стратегії інтернаціоналізації вищої освіти відповідно до особливостей університету.

І хоча в Україні на загальнодержавному рівні поки не існує офіційної Стратегії інтернаціоналізації, як у європейських країнах [33, с. 23], вихід у міжнародний вимір є пріоритетним напрямом розвитку вищої освіти. Аналізуючи вітчизняну нормативно-правову базу, М. Дебич визначила, що освітня політика України наразі націлена на поглиблення інтеграції у світовий і, в першу чергу, європейський освітній простір [33]. Вона передбачає виконання завдань, серед яких: активізація міжнародного співробітництва між вітчизняними та світовими закладами освіти; популяризація серед науковців, викладачів і студентів участі у міжнародних освітніх проектах регіональних та світових організацій. Така позиція загалом відповідає концепції комплексної стратегії інтернаціоналізації, описаній в програмному документі Європейської Комісії «Європейська вища освіта в світі» [34]. Відповідно до неї, ключовими галузями стратегії є:

- міжнародна мобільність студентів, викладачів та адміністрації;
- вдосконалення і поширення освітніх програм та цифрового навчання;
- стратегічне співробітництво, партнерство і нарощування потенціалу.

Виходячи з цього, стратегія інтернаціоналізації ЗВО має складатися з наступних елементів (рис 2.1):

Рис 2.1 Конкретизація загальнодержавних тенденцій інтернаціоналізації освіти на рівні університету.

Джерело: розроблено автором

Освітні послуги – це специфічний товар, велику роль у споживанні якого відіграє середовище його здобуття. Обираючи майбутнє місце навчання, абітурієнти оцінюють не лише умови навчання в університеті, його викладацький склад і міжнародну акредитацію, але й національні особливості приймаючої країни. Саме тому, виходячи на міжнародний ринок, будь-який ЗВО повинен провести детальний аналіз зовнішнього середовища для того, щоб створити дієвий механізм з вищеописаних інструментів, який би дозволив ефективно використати наявні можливості та нівелювати загрози.

На сучасному етапі розвитку діяльність університетів складається з освітньої, науково-дослідної та комерційної компонент. Інтернаціоналізація є комплексним явищем і охоплює усі аспекти роботи ЗВО, тому доцільним є огляд процесів її розвитку як в освітній так і в науковій сферах. Згідно з низкою вітчизняних та закордонних праць [35 – 37], основним статистичним показником освітньої інтернаціоналізації є частка іноземних студентів у загальному обсязі здобувачів освіти. Що стосується міжнародної науково-дослідної діяльності, то її кількісним виміром є обсяги іноземного фінансування наукових та науково-технічних робіт у сфері вищої освіти.

Наразі в Україні навчається 80470 студентів-іноземців (рис.2.2), що у відсотковому відношенні сягає 6,4% від усієї кількості здобувачів освіти. У глобальному розрізі даний показник є нижче середнього (для порівняння: в Великобританії частка іноземних студентів становить 18%, Австрії – 17%, Німеччині – 10% [38]), і свідчить про помірну інтернаціоналізацію з тенденцією до зростання. Стабільний притік іноземних студентів говорить про можливість посилення позицій вітчизняних університетів на міжнародному ринку освітніх послуг і залучення додаткових коштів в економіку.

Рис 2.2 Динаміка притоку студентів-іноземців в українські ВНЗ, 2011-2019

Джерело: сформовано автором на основі [39]

За офіційними статистичними даними Українського державного центру міжнародної освіти (далі – УДЦМО) [39], більшість з них обрали українські ВНЗ

як місце основного навчання для отримання ступеня бакалавра (87,85%). І лише 0,01% приїхало в Україну за програмами академічної мобільності. Пояснити дану ситуацію можна, розглянувши, громадяни яких країн надають перевагу навчання в Україні. Так, у 2019 році найбільша кількість іноземних абітурієнтів прибула з Індії, Марокко, Азербайджану, Туркменістану, Нігерії та Єгипту [39]. Тобто, це представники країн Азії та Африки, які не мають доступу до вищезгаданих програм, що популярні насамперед серед європейських студентів. Таким чином, ми отримуємо статус не «країни з високим рівнем освітніх послуг», а «транзиту на шляху до Європейського Союзу». В той час як саме академічна мобільність відкриває доступ до отримання міжнародного досвіду і стимулює якісні зміни в освітньому процесі. Таким шляхом йдуть українські студенти, обираючи європейські ВНЗ для здобуття освіти та семестрового обміну. У 2018 році 55% з них перебували у Польщі, 12% – у Німеччині та 23% у інших країнах Європи. Також країнами-реципієнтами є США, Канада, Австралія та РФ [40]. Це свідчить про диверсифікацію освітніх послуг і розширення можливостей для громадян України.

Сприяття активізації міжнародної мобільності може діяльність відповідних інституцій. Так, в Україні у 2003 році було створено УДЦМО для надання інформаційних послуг іноземним громадянам, бажаючим навчатись на території нашої держави. За аналогією до Британської ради у Великобританії (British Council), Німецького агентства академічних обмінів у Німеччині (DAAD), Французького національного агентства з міжнародних освітніх та наукових обмінів (Agence EduFrance) та інституцій в інших країнах ЄС, даний центр проводить цілеспрямовану інформаційно-рекламну діяльність, формуючи позитивний міжнародний імідж країни на міжнародному ринку освітніх послуг.

Вагомий вплив на інтернаціоналізацію та комерціалізацію української освіти має Європейський простір вищої освіти, що розвивається в рамках Болонського процесу. Приєднавшись до проекту у 2005 році, Україна намагається створити якісне освітнє середовище на засадах міжнародної взаємодії, академічної автономії та сталого розвитку. Необхідно відмітити, що серед

пріоритетних завдань до 2030 року фігурує цифровізації сфери освіти [41]. Дистанційне навчання давно є частиною освітнього процесу, але пандемія Covid-19 створює такі умови освітнього середовища, що вимагають пошуку нових шляхів для повномасштабної інтеграції освіти в онлайн-простір.

Про поглиблення процесів інтернаціоналізації свідчить також збільшення частки коштів іноземних замовників у фінансуванні розвитку наукової складової вищої освіти. Динаміка даного показника відображена у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Іноземна складова фінансування наукових та науково-технічних робіт у секторі вищої освіти України

Рік	Фінансування наукових та науково-технічних робіт у секторі вищої освіти України		Фінансування наукових та науково-технічних робіт у секторі вищої освіти України за кошти іноземних замовників	
	тис. грн	частка у загальному обсязі, %	тис. грн	частка у секторі вищої освіти, %
2015	590631,6	5,4	32588,9	5,5
2016	725496,3	6,3	46839,3	6,4
2017	975804,3	7,3	56373,9	5,8
2018	1120163,2	6,7	56004,5	5
2019	1056748,4	6,1	59041,8	5,6

Джерело: сформовано автором на основі [42], [43]

Як ми бачимо, кошти іноземних замовників не є основним джерелом фінансування наукових та науково-технічних робіт ЗВО, що говорить про відсутність зацікавленості з їх боку та вибіркового характеру фінансування. Більше того, подібна динаміка корелює з низьким загальним рівнем фінансової підтримки освітньої частини вітчизняної науки. У таких умовах суттєво знижується якість досліджень, що негативно впливає на їх значимість для наукового середовища.

Важливим каналом пошуку та надходження фінансових ресурсів для розвитку дослідницької компоненти є участь у програмах ЄС: Еразмус Мундус, Темпус та Жан Моне. Більше того, дані програми забезпечують стабільну академічну мобільність, розвиток міжнародної співпраці у формі альянсів знань та стратегічних партнерств і стимулюють реформування національної системи вищої освіти.

Враховуючи тісний зв'язок між національним та інституційним рівнем інтернаціоналізації освіти у поєднанні з комплексним підходом до визначення діяльності ЗВО, оптимальним варіантом поглибленого факторного аналізу зовнішнього середовища є PESTEL-аналіз. Він дозволяє виокремити політичні, економічні, соціальні, технологічні та екологічні фактори впливу на міжнародну діяльність університетів та за допомогою експертної оцінки визначити ступінь та характер даного впливу. Визначені для аналізу фактори наведені в таблиці 2.2

Таблиця 2.2

Фактори впливу зовнішнього середовища на міжнародну стратегію ЗВО

Політичні	Економічні
Угода про Асоціацію Україна-ЄС	Потреби міжнародного ринку праці
Участь у МО і програмах	Інвестиційний клімат в сфері освіти
Державна освітня політика	Насиченість ринку освітніх послуг
Фінансування університетів	Динаміка цін на освітні послуги
Рівень міжнародного визнання	Наслідки пандемії Covid-19
Діяльність УДЦМО	Високий рівень корупції
Соціокультурні	Науково-технологічні
Привабливість закордонної освіти	Доступність дистанційного навчання
Культурні особливості нац. середовища	Віртуальне освітнє середовище
Рівень якості життя в країні	Значимість науково-дослідної роботи ЗВО
Правові	Екологічні
Діюче законодавство в сфері освіти	Підвищена увага молоді до питань екології
Модернізація освітнього законодавства	Вимоги до КСВ ЗВО
Відкриття віз та оформлення запрошень	

Джерело: розроблено автором

У дослідженні взяли участь п'ять провідних експертів, що реалізують міжнародну складову стратегії розвитку КНТЕУ. На основі наданих ними оцінок (Додаток А), визначено скориговану вагомість кожного фактора з урахуванням мінливості зовнішнього середовища і ймовірності їх зміни у майбутньому (Додаток Б). Таким чином було відібрано вісім факторів, що мають найсильніший вплив на міжнародну стратегію КНТЕУ. Так, за кількісними та якісними параметрами домінують політичні, економічні та правові фактори. Соціальні та науково-технологічні фактори є менш чисельними, але також мають певний рівень впливу. Екологічні фактори до кінцевого етапу дослідження не ввійшли. Представимо результати у вигляді зведеної матриці PESTEL-аналізу (табл. 2.3):

Таблиця 2.3

Зведена матриця PESTEL-аналізу впливу зовнішнього середовища на формування стратегії інтернаціоналізації КНТЕУ

Фактор впливу	Вага	Характер впливу	Стратегічне рішення
Політичні			
Участь у міжнародних організаціях і програмах	0,28	«+» стимуляція академічного обміну, залучення ресурсів. «-» відтік студентів	- активна участь у спільних програмах та програмах подвійного диплому та систематичне проведення підвищення кваліфікації викладацького складу. - розширення переліку баз практики
Рівень міжнародного визнання (акредитація, сертифікація)	0,26	«+» формування позитивного іміджу «-»труднощі процесу здобуття	- постійне удосконалення системи управління якістю - розробка плану дій з ліцензування освітньої діяльності та акредитації освітніх програм
Економічні			
Наслідки пандемії Covid 19	0,28	«-»зменшення притоку студентів, в т.ч. іноземних	- організація «змішаної» форми навчання в оф- і онлайн форматах - створення онлайн-курсів для навчання іноземців у країні перебування
Потреби міжнародного ринку праці	0,25	«+»підготовка інтернаціональних спеціалістів	- забезпечення особистісно-орієнтованого навчання студентів - використання педагогічного інноваційного інструментарію (кейсів, ділових ігор, вебінарів, методу проектів тощо)
Соціокультурні			
Рівень якості життя в країні	0,23	«+»низька вартість послуг «-»адаптаційний процес	- надання комфортних умов для проживання у гуртожитках - забезпечення психологічної підтримки, організація мовних курсів
Науково-технологічні			
Доступність дистанційного навчання	0,26	«+»висока ефективність «-»недостатня технічна підготовка	- розвиток веб-порталу університету, «особистого» мобільного кабінету - побудова цілісної системи дистанційного навчання з використанням системи Moodle.
Правові			
Відкриття віз та оформлення документів, підготовка запрошень	0,28	«-»відсутність дієвого механізму набору іноземних студентів	- розвиток консультативної допомоги, в т. ч. і в електронному форматі - організація підготовки осіб із числа іноземних громадян до вступу та осіб з числа громадян України до навчання за кордоном
Модернізація освітнього законодавства (в рамках Болонського процесу)	0,25	«+» входження у Європейський простір вищої освіти	-збільшення переліку освітніх програм, що викладаються мовами міжнародного спілкування -популяризація вивчення іноземних мов

Джерело: розроблено автором на основі власних розрахунків

Таким чином, на сучасному етапі розвитку, КНТЕУ, як і інші ЗВО, суттєво залежить від рівня залученості держави у міжнародне середовище, яке визначає вектор її національної освітньої політики. Болонський процес залишається орієнтиром розвитку і забезпечує вихід на якісний європейський ринок освітніх послуг. Тим не менш, відсутність ефективної системи вирішення організаційних питань, створює простір для формування не добросовісних посередницьких установ [44], неправомірна діяльність яких є предметом численних звернень від закордонних дипломатичних представництв. Міністерство освіти і науки (далі – МОН) усвідомлює дану проблему і наразі працює над Планом заходів щодо популяризації можливостей здобуття вищої освіти в Україні для іноземних студентів. Важливим елементом даного плану є запуск Єдиної міжвідомчої електронної платформи [45], що стане тим необхідним зараз інструментом міжнародної комунікації. Covid-19 запустив потужну хвилю віртуальної інтернаціоналізації, яка може призвести до революційних змін в сучасній освітній парадигмі. Організація дистанційного навчання з конкурентної переваги перетворилася у нагальну необхідність. На цьому фоні стратегія інтернаціоналізації КНТЕУ повинна, в першу чергу, базуватися на створенні внутрішніх умов для навчання та досліджень з метою підвищення якості надання освітніх послуг. Поступова цифровізація у комбінації з модернізацією освітніх програм та популяризацією вивчення іноземних мов повинні стати тим фундаментом, що необхідний для формування стійких конкурентних переваг на міжнародному ринку.

2.2. Оцінка конкурентоспроможності КНТЕУ на міжнародному ринку освітніх послуг

В умовах поглиблення інтернаціоналізаційних процесів глобальний ринок освітніх послуг переживає етап розвитку та диверсифікації. У 2020 році його обсяги оцінюються приблизно в 13,7 млрд. дол. США [46]. Основними операторами на ньому виступають університети, що надають освітні послуги

споживачам з різних країн. Тим не менш, вагому роль у здобутті ними конкурентних переваг відіграють національні особливості, репутація країни та її соціально-економічний розвиток. Тому основна конкуренція на глобальному освітньому ринку зосереджена на рівні окремих держав та регіонів. Враховуючи це, оцінка конкурентоспроможності КНТЕУ у світовому вимірі залежить, в першу чергу, від частки України на цьому ринку. Наразі вона становить лише 1%, що відповідає показникам 2012 року [47]. Це пояснюється тим, що за останні 20 років загальна кількість іноземних студентів зросла майже втричі і наближається до 6 млн. ос. (для порівняння, у 2012 році їх кількість становила 4,3 млн. ос.) [48]. Тому можемо говорити про органічний ріст вітчизняної академічної мобільності на фоні прогресивного світового розвитку, зупиненого пандемією Covid-19.

У географічному вимірі глобальний ринок освітніх послуг виглядає наступним чином (рис 2.3):

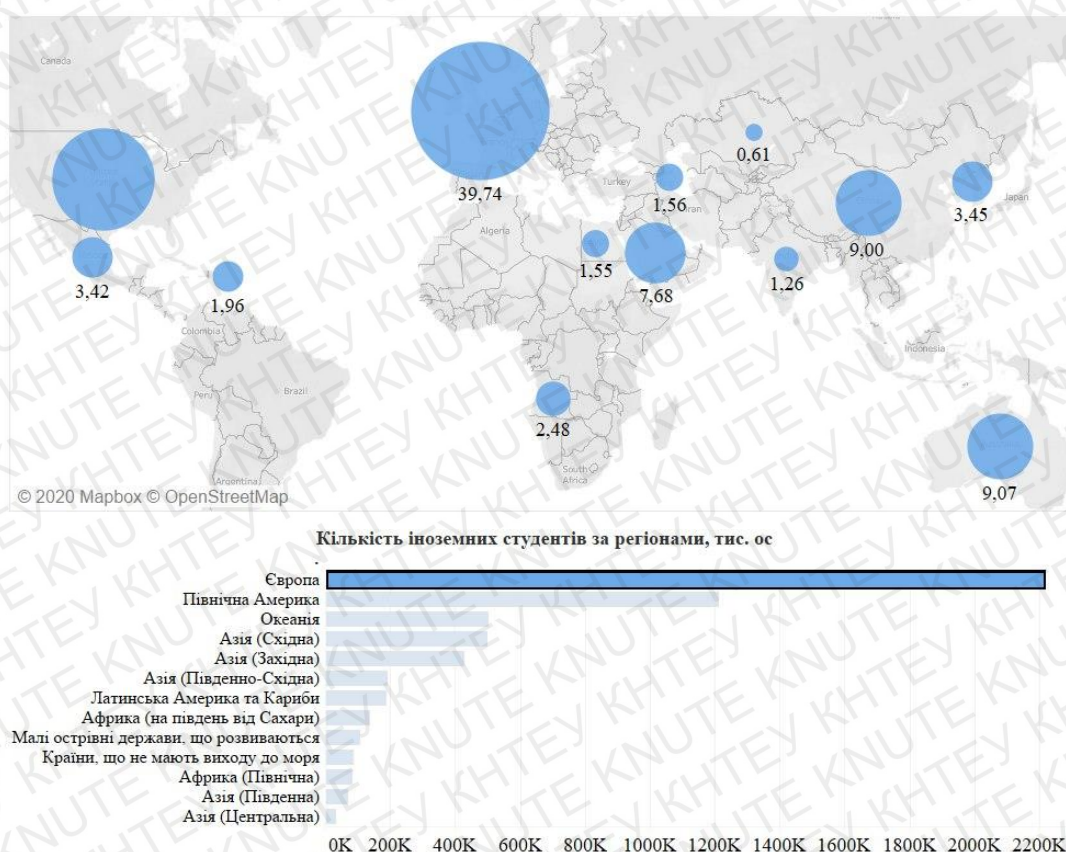

Рис 2.3 Географічний розподіл іноземних студентів, у % від загальної кількості та у тис. осіб, 2018 р.

Джерело: розраховано та сформовано автором на основі [48]

Як ми бачимо, більш ніж половину іноземних студентів приймають до себе університети Північної Америки та Європи. Дана тенденція спостерігається вже багато років і пов'язана з низкою чинників, наприклад, історичний розвиток національних систем вищої освіти, їх багатовіковий позитивний імідж та міцна репутація. Важливу роль відіграє також країна походження студента-іноземця. За даними Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) [38], у США близько 80% з них походить з країн Азії, у Кореї та Японії кількість азійських студентів навіть перевищує 90%. В Європі ж превалює внутрішня освітня міграція, студенти прибувають переважно з країн-членів ЄС. Азійський напрям у середньому приносить ЄС трохи більше ніж 30% студентів. У попередньому розділі було визначено, що у контингенті іноземних студентів в Україні також домінують вихідці з країн Азії, в той час як українці є активними учасниками потоків міжнародної європейської мобільності.

Враховуючи виявлені особливості структури глобального ринку освітніх послуг, доцільним є звуження радіусу оцінки до міжнародного освітнього ринку ЄС. Територіальна близькість та приналежність до Болонського процесу робить європейський ринок привабливим для вітчизняних університетів, для яких вихід на нього є джерелом якісних змін та потенційного розвитку. Для проведення подальшого дослідження було здійснено ранжування країн ЄС на основі статистичних даних Європейської Комісії [49] про частку іноземних студентів в країні (Додаток В). Таким чином ми виявили наявність суттєвих диспропорцій у значенні даного показника в різних країнах ЄС. Найменший рівень інтернаціоналізації демонструє Туреччина з часткою іноземних студентів у 1,7%, в той час як у Ліхтенштейні серед усіх здобувачів освіти, 88,4% приїхали з-за кордону. Країни, що мають статус передових постачальників освітніх послуг – Великобританія, Німеччина та Швейцарія – мають відповідно 18,3%, 10% і 17,7% студентів-іноземців в межах своїх територій. Така різниця в значенні показника дозволяє висунути гіпотезу про те, що частка іноземних студентів від їх загальної кількості має не прямий, а пропорційний зв'язок з міжнародною конкурентоспроможністю. Вона є лише кількісним показником, що визначає

рівень ринкового охоплення, який самостійно не може бути підтвердженням наявності стійких конкурентних позицій. Тому для визначення конкурентоспроможності КНТЕУ на міжнародному ринку освітніх послуг та підтвердження гіпотези розрахуємо інтегральний індекс міжнародної конкурентоспроможності.

Для того, щоб оцінити стійкість позицій КНТЕУ на міжнародному ринку, тобто визначити якісний рівень його інтернаціоналізації, необхідно провести порівняльний розрахунок індексу з іншими країнами Європи. Це дозволить виявити проблемні місця сучасного етапу інтеграції ЗВО в міжнародний простір і потенційні напрями її стратегічного вдосконалення. Для доведення гіпотези, вибірка університетів формувалася на основі 2-х критеріїв: динаміка рейтингових позицій, що відображає сталість наявних у ЗВО конкурентних переваг та частка іноземних студентів. З метою досягнення максимальної релевантності дослідження, до вибірки включаються лише університети зі спільними з КНТЕУ профільними освітніми напрямами. Результат представлений у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Критерії відбору університетів країн Європи для розрахунку інтегрального індексу міжнародної конкурентоспроможності, 2015-2019 рр.

Країна розташування	Назва університету	Місце в рейтингу кращих університетів світу (<i>The Times Higher Education</i>)					Частка іноземних студентів від загальної кількості, %	
		2015	2016	2017	2018	2019	в межах країни	в межах ЗВО
Люксембург	Університет Люксембургу	193	178	179	201-250	201-250	47,7	52
Кіпр	Кіпрський університет	351-400	351-400	401-500	351-400	401-500	23,3	11
Велика Британія	Оксфордський університет	2	1	1	1	1	18,3	39,7
Швейцарія	Федеральний інститут технологій	9	8	10	11	13	17,7	39
Україна	КНТЕУ	-	-	-	-	-	6,4	1,1

Джерело: сформовано автором на основі [28], [38]

Розглянемо обрані університети більш детально. Університет Люксембургу заснований у 2003 році і є єдиним державним університетом на території країни. Він позиціонується як мультилінгвістичний, інтернаціональний та дослідницький

університет. Загалом в ньому навчається 6714 студентів зі 129 різних країн. Інтернаціональним є також і викладацький склад – 1061 викладач з 94 країн світу. Така ситуація в цілому відповідає тенденції поширення серед німецькомовних країн стратегії кваліфіковано-міграційного підходу[50], спрямованої на залучення висококваліфікованих викладачів та студентів для розвитку науки. Кіпрський університет, у свою чергу, прийнявши курс країни на інтернаціоналізацію, обрав для себе партнерську стратегію і почав створювати мережу контактів [51].

Федеральний інститут технологій, що розташований у м. Цюриху, націлений здебільшого на розвиток наукової та інноваційної компоненти. За тривалий період свого існування – понад 2 століття – університет зміг утвердитись у статусі найпрестижнішого університету Швейцарії та одного з провідних ЗВО світу і вийти на один рівень з Оксфордським університетом.

Оксфордський університет (Оксфорд) – один з найстаріших університетів світу з розгалуженою інфраструктурою та широким переліком спеціальностей. Окрім функції постачальника освітніх послуг він також виконує роль науково-дослідного та видавничого центру. До того ж, на сучасному етапі розвитку приблизно половину викладацького складу університету становлять закордонні викладачі. Оксфорд – це бренд якості британської освіти, яка в умовах пост-Брексіту опинилася у непростій ситуації. У рамках скасування системи пілг та кредитів в освітній сфері досягнення цільового показника нової Стратегії інтернаціоналізації освіти Великої Британії в 30% залучених іноземних студентів перетворюється на виклик [51]. Саме тому університет випускає на ринок новий продукт – акредитовані онлайн-курси для підтримки зовнішньої мобільності.

Серед усіх вищезазначених закладів вищої освіти КНТЕУ вирізняється структурою викладацького складу, яка у КНТЕУ майже повністю складається з вітчизняних спеціалістів. Тим не менш, необхідний обмін досвідом досягається за рахунок двосторонніх стажувань, візитів та відряджень (Додаток Д).

Таким чином, на основі отриманих даних в рамках теоретичного, статистичного та експертного аналізів, формуємо систему індикаторів оцінки міжнародної конкурентоспроможності (рис. 2.4).

Рис. 2.4 Індикатори оцінки міжнародної конкурентоспроможності ЗВО в рамках визначення інтегрального індексу

Джерело: розроблено автором

Наступним етапом є збір та систематизація даних (Додаток Е). Основними джерелами слугували матеріали з офіційних сторінок університетів у вигляді річних звітів, аналітичних робіт та рейтингового оцінювання, а також матеріали, надані відділом міжнародних зв'язків КНТЕУ та Центром європейської освіти. При оцінці комплексної системи дистанційного навчання визначалася ступінь задоволення даного критерію. Для цього було виокремлено п'ять позицій: здобуття ступеня бакалавра/магістра/професійної освіти онлайн, можливість проходження онлайн-курсів та супровідна дистанційна система (платформа Moodle, мобільний додаток і т.д. (Додаток Ж)). Виявлено, що ступенева онлайн-освіта як послуга надається лише в Оксфордському університеті та Федеральному інституті технологій, в той час як неакредитовані онлайн-курси пропонує також і Кіпрський університет. Використання дистанційних інструментів для налагодження організаційного процесу притаманне усім досліджуваним ЗВО.

Притік іноземних студентів був визначений як середній темп приросту кількості іноземних студентів за останні чотири роки (Додаток З). Вибір такого часового проміжку пов'язаний з тим, що у середньому активний період навчання складає 4 роки, під час яких постійно відбувається як випуск і набір студентів. Показник притоку дозволяє врівноважити дані хвилі. Загалом, наявний відтік іноземців у 4,5% продемонстрував лише Університет Люксембургу. Тим не менш, слід відмітити, що протягом 2017-2019 років в КНТЕУ також спостерігається зменшення кількості іноземного контингенту, яке було перекрите суттєвим приростом їх числа у 2016 році. Тоді університет перебував у процесі приєднання, за рахунок чого збільшилася кількість студентів, у тому числі і іноземних.

Розрахунок інтегрального індексу міжнародної конкурентоспроможності потребує зведення зібраних даних до одних одиниць вимірювання та подальшого ранжування і визначення вагових коефіцієнтів для кожної компоненти. Для нормалізації показників було обрано рейтингову систему від 1 до 5 (1 – найкращий показник у вибірці, 5 – найгірший). Вагові коефіцієнти були визначені на основі результатів PESTEL-аналізу та огляду динаміки глобального ринку освітніх послуг. Найбільшу вагу було віддано освітній компоненті – 0,4, враховуючи важливість здатності університетів адаптуватись до мінливого зовнішнього середовища, яке диктує нові умови ведення освітнього процесу. Дослідницька та інтеграційна компоненти отримали однакові вагові коефіцієнти розміром у 0,3. Це пояснюється тим, що в рамках досліджуваної вибірки університети переважно притримуються двох стратегій інтернаціоналізації – розвитку наукової та інноваційної складової за рахунок залучення талановитих студентів та розвитку в напрямку міжнародного співробітництва. Інтегральний індекс визначався шляхом підсумування балів в межах кожної компоненти, їх коригування з урахуванням вагових коефіцієнтів та розрахунку сумарного значення по трьом компонентам. Згідно з отриманими результатами (Додаток К), КНТЕУ має найвище значення – 24,2, що говорить про невисокий рівень міжнародної конкурентоспроможності ЗВО. Значення індексів для усіх університетів представлено у вигляді радіальної діаграми на рис. 2.4.

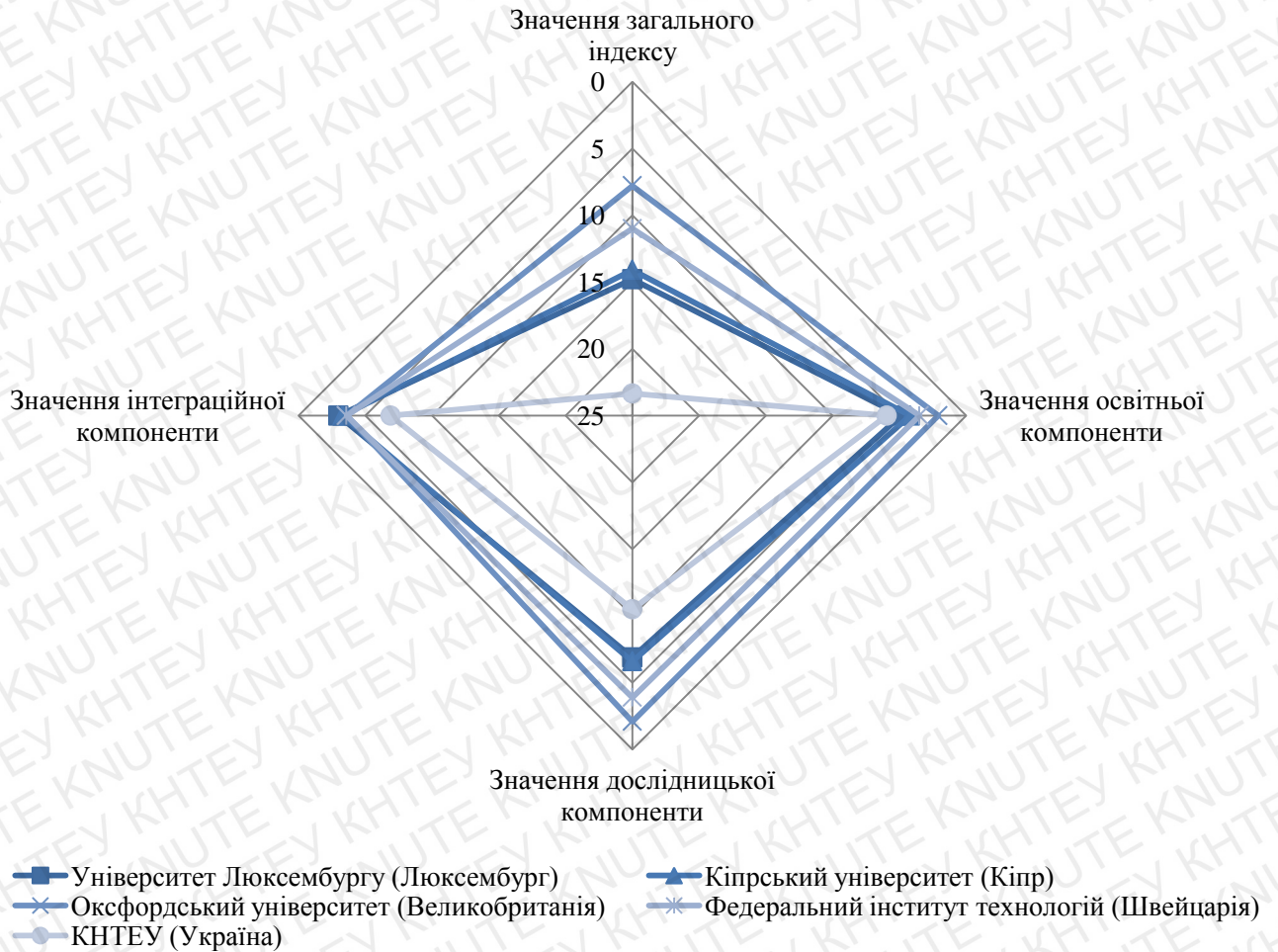

Рис.2.4 Інтегральний індекс міжнародної конкурентоспроможності досліджуваних ЗВО

Джерело: сформовано автором на основі власних розрахунків

Отже, найбільш конкурентоспроможним на міжнародному ринку є Оксфорд. У даного університету є усталена репутація, що і є його основним засобом залучення іноземних студентів. Тим не менш, корисною є ідея позиціонування інтернаціоналізації не як нарощення частки іноземних студентів, а як надання освітніх послуг світового рівня. Це досягається за рахунок диверсифікації методів навчання та створення ефективного освітнього середовища для задоволення потреб усіх верств населення. Участь у міжнародних програмах, створення альянсів та вступ до асоціацій є дієвими інструментами виходу на міжнародний ринок та приваблення іноземців, проте лише в комбінації з внутрішніми змінами. Так, Університет Люксембургу, маючи найбільшу частку

іноземних студентів серед усієї вибірки – 52% і отримавши найвищий результат в рамках інтеграційної компоненти, натомість має проблеми з освітницькою та дослідницькою складовими. Це підтверджує раніше запропоновану гіпотезу про те, що частка іноземних студентів є лише одним з показників конкурентоспроможності ЗВО і її кількісний вимір не гарантує стійкості здобутих конкурентних позицій. Важливою є також якісна оцінка складу іноземних студентів відносно країн їх походження. У розрізі оцінок КНТЕУ ми бачимо, що є можливість повторення сценарію Університету Люксембургу, адже ЗВО є членом багатьох міжнародних організацій та учасником студентського та викладацького обміну в рамках програм Еразмус+, що говорить про націленість на кількісне нарощення іноземного контингенту. Натомість, залученість у світове наукове середовище та рівень освітнього забезпечення знаходяться на недостатньому рівні. Для того, щоб досягти якісного результату в рамках міжнародної співпраці, необхідно розробити комплексну стратегію інтернаціоналізації, яка б охоплювала усі аспекти міжнародної конкурентоспроможності.

Висновки до розділу 2

Конкурентоспроможність ЗВО на міжнародному ринку освітніх послуг напряму тісно пов'язана з політикою держави в сфері інтернаціоналізації освіти. Наразі в Україні немає власного розробленого стратегічного документу, який би висвітлював дане питання, проте низка нормативно-правових актів містить інформацію про націленість держав виводити послуги вітчизняної вищої освіти у міжнародний вимір, що, в цілому, відповідають європейському вектору розвитку. На сучасному етапі розвитку інтернаціоналізація набуває комплексного характеру, що знаходить своє відображення у стратегії ЗВО.

Окрім державної політики, що задає напрям руху, на стратегію інтернаціоналізації КНТЕУ впливають також економічні, соціокультурні, науково-технологічні та правові фактори, що буди виявлені шляхом проведення PESTEL-аналізу. Вагомий вплив на міжнародну конкурентоспроможність ЗВО

мають наявність міжнародних акредитацій, здобуття яких вимагає від університету сформованого плану дій; відсутність налагодженої системи отримання віз і запрошень та загальний рівень якості життя в країні. Окремо слід виділити наслідки пандемії Covid-19, що потребують швидкої адаптації освітнього середовища до нових умов, зокрема, за рахунок налагодження системи дистанційного навчання.

Для того, щоб залишатись конкурентоспроможним на міжнародному рівні, університет повинен залучити елементи стратегії інтернаціоналізації в усі аспекти своєї діяльності. Знаходження інтегрального індексу міжнародної конкурентоспроможності показало, що збільшення частки іноземного контингенту студентів в університеті не є гарантом зайняття конкурентних позицій на міжнародному ринку. Натомість поступова інтеграція в глобальне освітнє середовище з використанням інструментів інтернаціоналізації для модернізації освітніх програм, нарощення наукового потенціалу та активізації участі у міжнародній діяльності матиме якісний результат і дозволить ЗВО здобути стійкі конкурентні переваги на міжнародному ринку освітніх послуг.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЇ ПІДВИЩЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КНТЕУ

3.1. Розробка комплексу заходів з посилення конкурентних позицій КНТЕУ у світовому освітньому просторі

Сучасні університети працюють в умовах постійних динамічних та якісних зрушень, які пов'язані з інноваціями в освіті, розвитком ІКТ, процесами глобальної інтеграції, транснаціоналізації освітньої діяльності, що значною мірою модернізує світовий ринок освітніх послуг [62]. Жорсткі умови конкуренції, в яких працюють ЗВО, потребують, з одного боку, розширення ринків збуту освітніх послуг, а з іншого – пошуку шляхів підвищення рівня конкурентоспроможності як на місцевому, так і міжнародному ринках. Враховуючи тісний взаємозв'язок даних напрямів, адже лише університет з якісною системою управління, фінансовою стабільністю та розвиненою інфраструктурою здатен забезпечити органічний притік іноземних студентів, інтернаціоналізація як стратегія має інтегруватись у основні складові діяльності ЗВО. Однак, поряд з додатковими можливостями, інтеграція міжнародного досвіду та вихід у глобальний освітній простір несуть низку ризиків, пов'язаних з відтоком вітчизняних студентів за кордон та складністю адаптаційних процесів.

Інтернаціоналізація є одним з принципів діяльності КНТЕУ і пріоритетним напрямом розвитку в рамках загальної Стратегії розвитку до 2030 року [63]. Це говорить про те, що ЗВО націлений на здобуття статусу не лише генератора, але й трансферу сучасних знань і впродовж останніх років активно працює над підвищенням рівня міжнародної конкурентоспроможності.

Починаючи з 1993 року, загальна кількість іноземних студентів КНТЕУ зросла у 38 разів. У 2018-2019 навчальному в ЗВО здобували освіту 198 студентів з 15-ти країн світу, 40 студентів отримали диплом про вищу освіту, а 51 абітурієнт був зарахований на перший курс (Додаток Л).

За даними відділу міжнародних зв'язків КНТЕУ, найбільше іноземців прибуває з Азербайджану та Алжиру. Також повну вищу освіту в КНТЕУ здобувають вихідці з Анголи, Білорусі, В'єтнаму, Грузії, Конго, Кот-д'Івуару, Ліберії, Марокко, Молдови, Китаю, Нігерії, Росії та Узбекистану (рис. 3.1).

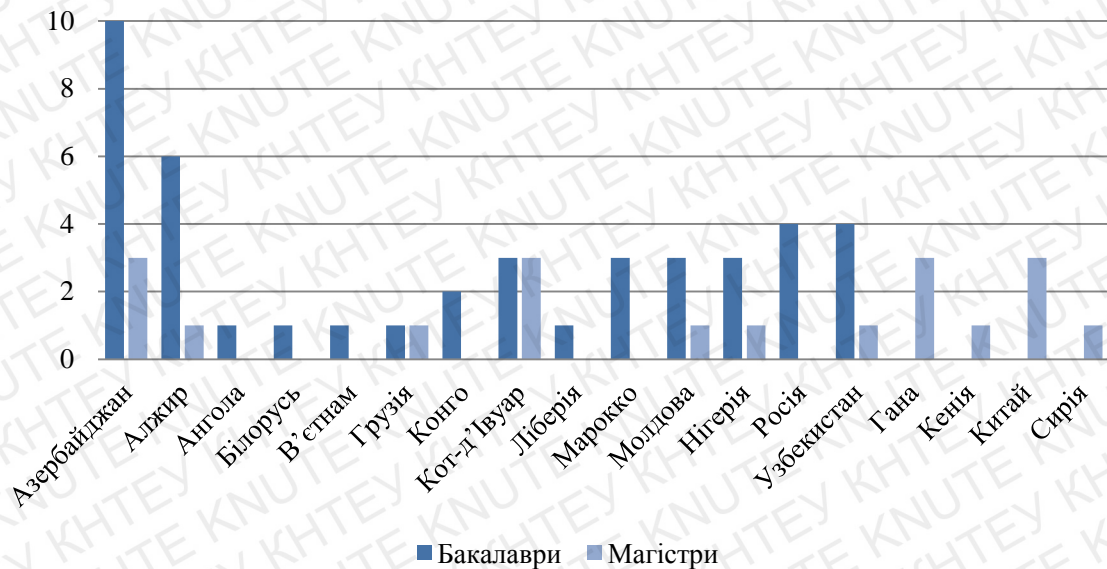

Рис 3.1. Розподіл іноземних студентів за країнами прибуття, 2019 р.

Джерело: сформовано автором

Здебільшого, ціллю їх навчання є отримання диплому в сфері фінансів або економіки. Так, останні п'ять років найбільшою популярністю користуються такі спеціальності як «Міжнародна економіка», «Менеджмент» та «Фінанси і кредит». Також можна помітити тенденцію щодо посилення уваги іноземних студентів до вивчення міжнародного права. Якщо ж розглянути їх розподіл за ступенем та формами навчання (Додаток М), то помітним стає перевищення кількості бакалаврів над магістрами. При аналізі університетів Європи було виявлено протилежну тенденцію, яка свідчила про високий рівень популяризації наукових досліджень та зацікавленості у їх проведенні на базі університету. Для створення якісного науково-освітнього середовища критично важливим є залучення більшої кількості здобувачів магістерського та докторського ступенів. Невтішним також є переважання вибору заочної форми навчання, що говорить як про незацікавленість в отриманні якісної освіти так і «формальність» навчання. Це призводить

до неефективного використання ресурсів, знецінення якості освіти та погіршення міжнародного іміджу КНТЕУ, адже випускники залишаються непідготовленими до умов глобального ринку праці.

Вагомою складовою інтернаціоналізаційних процесів є академічна мобільність освітньо-викладацького складу ЗВО. Для студента вона відкриває можливості семестрового навчання, проходження мовних та наукових стажувань; науково-педагогічні працівники мають змогу взяти участь у спільних проектах та конференціях в рамках грантової підтримки, надавати послуги викладання, проводити наукові дослідження та проходити стажування для підвищення кваліфікації. У КНТЕУ розвиток даного напрямку набирає обертів за рахунок участі в Еразмус+, Темпус, Мундус, Жан Моне та системи двосторонніх домовленостей з університетами. Згідно з даними Центру європейської освіти, у 2019 році 49 студентів навчались в закордонних університетах Німеччини, Болгарії, Чехії, Польщі та інших країн Європи, 17 з яких отримали гранти/стипендії на навчання. КНТЕУ, натомість, прийняв до себе 9 європейських студентів з Франції, Німеччини, Болгарії та Словенії. Слід відмітити, що процеси міжнародного обміну не зупинились під впливом розгортання світової пандемії, а були переведені в онлайн-формат. Так, семестровий обмін на 2020-2021 навчальний рік відбувся дистанційно. Студенти КНТЕУ мали змогу перейняти міжнародний досвід від польських колег, знаходячись удома. Мобільність викладацького складу теж значно зросла за останні роки, здебільшого за рахунок участі у міжнародній науково-практичних конференціях, симпозіумах та інших заходах (Додаток Д). Географічна структура міжнародної мобільності викладачів є досить широкою, однак найактивнішою наразі є співпраця з університетами Словаччини та Польщі. Набувають поширення німецький та італійський напрям.

Широкого розповсюдження набувають програми подвійного дипломування. Вони дозволяють студентам останніх курсів паралельно здобути ступінь бакалавра або магістра провідного європейського та вітчизняного ЗВО. Наразі КНТЕУ співпрацює з 8-ма університетами Франції, Німеччини та Великобританії. Особливої уваги заслуговує діяльність Інституту вищої кваліфікації КНТЕУ (далі –

ІВК) з розвитку програми подвійного дипломування «Міжнародне бізнес-адміністрування (ІМВА)». Вона здійснюється в рамках співпраці з Університетом імені Гульєльмо Марконі (Італія, Рим) з 2015 року. Вагомим досягненням також є укладення угоди про співпрацю з Key West University (США), в рамках якої передбачено проведення професорами і дослідниками онлайн-лекцій, обмін новітніми технологіями навчання та науковими матеріалами та розгляд можливостей щодо розширення програм подвійного дипломування.

Для узагальнення та структуризації внутрішніх та зовнішніх чинників інтернаціоналізації застосуємо метод SWOT-аналізу (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

**Матриця SWOT-аналізу можливостей розвитку
інтернаціоналізації КНТЕУ**

Внутрішні чинники інтернаціоналізації	
Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> • Широке коло іноземних партнерів з тендерцією до розширення. • Досвід у реалізації міжнародних програм (подвійне дипломування, академічна мобільність, організація міжнародних конференцій). • Наявність програм з іноземною мовою викладання та міжнародною акредитацією, у тому числі PhD. • Висококваліфікований та вмотивований науково-педагогічний персонал, здатний проводити викладання іноземними мовами. • Активний розвиток програм MBA ІВК. • Комфортні умови навчання та проживання. 	<ul style="list-style-type: none"> • Недостатній рівень розвитку інтелектуального капіталу для участі в міжнародних програмах фінансування типу Горизонт 2020 • Недостатня кількість методичних та людських ресурсів для розробки іншомовних програм • Потреба в модернізації матеріально-технічного оснащення • Недоопрацьована внутрішня система дистанційного навчання • Перевищення кількості бакалаврів над магістрами серед іноземного контингенту • Відсутність зацікавленості серед європейських студентів до вступу у ЗВО
Зовнішні чинники інтернаціоналізації	
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> • Підвищення рівня інтеграції шляхом збільшення міжнародних проектів, залучення коштів міжнародних фондів та інших установ для виконання наукових програм • Курс уряду на інтернаціоналізацію вітчизняного простору вищої освіти. • Територіальна близькість до Європи та низька в порівнянні з нею вартість навчання • Розширення сфери впливу за рахунок використання дистанційної системи навчання (онлайн-курси; стажування, конференції і т.д.) 	<ul style="list-style-type: none"> • Недостатня поінформованість іноземних студентів про переваги навчання в КНТЕУ • Складний та довготривалий процес міжнародного акредитування та сертифікації • Відсутність законодавчо затвердженої національної стратегії інтернаціоналізації та інституційної стратегії інтернаціоналізації • Невизначеність розвитку світовому ринку освітніх послуг в умовах пандемії Covid-19 • Нестабільна політична ситуація в країні • Відсутність дієвого механізму набору іноземних студентів

Джерело: розроблено автором

З цього випливає, що сильними сторонами міжнародної діяльності КНТЕУ є географічно розгалужена мережа налагоджених контактів, яка відкриває доступ до таких потужних інструментів інтернаціоналізації як академічна мобільність та дуальна освіта. Однак, наявність технічних проблем і низька популяризація наукових досліджень є серйозними перепонами на шляху до закріплення конкурентних позицій на міжнародного ринку освітніх послуг. Ускладнює ситуацію також ризик структурних змін самої парадигми вищої освіти під впливом примусової цифровізації під час пандемії. Конкурентоспроможність університету наразі на пряму залежить від його здатності адаптуватись до нових умов сучасності та генерувати інновації для постійного самовдосконалення.

На основі проведених досліджень, пропонуємо розробку комплексної стратегії інтернаціоналізації з урахуванням інтеграційної, освітньої та дослідницької компонент міжнародної конкурентоспроможності ЗВО:

1. Напрями посилення освітньої компоненти.

Стратегічне завдання: створення якісного багатокультурного освітнього середовища.

Заходи реалізації:

- поступова адаптація освітніх програм до умов двомовного викладання;
- систематичне проведення мовних курсів серед викладачів для забезпечення високого рівня викладання на англomовних програмах;
- популяризація серед студентів вивчення іноземних мов (можливі форми: агітаційні заохочення на офіційному сайті, у соціальних мережах та ін..).

Стратегічне завдання: вихід у глобальний віртуальний освітній простір.

Інструменти досягнення:

- створення спеціалізованих онлайн-курсів на основі наявних освітніх програм (можливі форми: співпраця з Coursera та іншими сайтами з метою трансляції курсів; створення власного сайту онлайн-курсів; надання опції вибору онлайн-курсу на платформі Moodle та ін..) з подальшою їх акредитацією;
- удосконалення внутрішньої системи дистанційного навчання (електронний документообіг, електронна служба реєстрації організаційних питань та ін..).

2. Напрями посилення дослідницької компоненти.

Стратегічне завдання: отримання статусу міжнародного дослідницького університету.

Інструменти досягнення:

- залучення іноземних студентів до наукової роботи університету (можливі форми: конференції, конкурси, надання підтримки в отриманні патенту і т.д.);
- стимулювання та моніторинг публікаційної активності викладачів та студентів, в тому числі в співпраці з іноземними партнерами, в авторитетних міжнародних виданнях;
- збільшення частки англомовних магістерських та PhD програм;
- активізація проведення та підтримки наукових досліджень через різні канали співпраці: стратегічні партнерства для отримання грантів; проведення міжнародних науково-практичних заходів; відкриття спільних з іноземними партнерами наукових лабораторій.

3. Напрями посилення інтеграційної компоненти:

Стратегічне завдання: зміцнення міжнародних партнерських зв'язків.

Інструменти досягнення:

- розробка механізму підготовки грантових заявок (грандрайтингу);
- розширення обох напрямів академічної мобільності: прийняття до себе іноземних викладачів та студентів на тимчасові основи для обміну досвідом (з можливістю вибору дистанційного формату) та заохочення студентів КНТЕУ до семестрового обміну, участі у конкурсах на гранти та стипендії, відвідування літніх/зимових шкіл, проходження закордонної практики, отримувати дуальну освіту, у тому числі і в рамках МБА;
- надання переваги угодам комплексного партнерства, які включають одразу декілька напрямів співпраці (проведення досліджень, підвищення кваліфікації, мобільність, комерціалізація проектів і т.д.);
- формування мережі зовнішніх стейкхолдерів (можливі форми: створення бази закордонних випускників для наукової та проектної діяльності, комунікації та підтримки розвитку ЗВО, залучення представників місцевої влади).

Дана стратегія націлена на внутрішню та зовнішню інтернаціоналізацію з метою забезпечення якісного органічного розвитку університету на міжнародному ринку. Зазначимо, що наданий перелік інструментів не є вичерпним і може бути деталізований та конкретизований у разі потреби. Наразі у КНТЕУ стратегічні цілі щодо розширення міжнародної діяльності виділені лише в якості підпункту загальної Стратегії розвитку до 2030 року, що є недостатнім для повноцінного опрацювання даного питання. Тому доцільним є формування відокремленої Стратегії інтернаціоналізації КНТЕУ на 2021 – 2026 рр., яка б дозволила охопити усі ракурси міжнародної конкурентоспроможності та стала «дорожньою картою» зміцнення конкурентних позицій КНТЕУ у глобальному освітньому просторі.

3.2. Прогнозна оцінка наслідків запропонованих стратегій в умовах зовнішньої невизначеності

Протягом останніх двох десятиліть процеси глобалізації та інтернаціоналізації сприяли стрімкому росту сфери міжнародних освітніх послуг. Отримавши можливість залучати найталановитіших студентів, викладачів та наукових працівників з усього світу, університети почали конкурувати за рівнем іноземного контингенту, намагаючись максимально збільшити часту студентів з за кордону. Міжнародні рейтинги стали одночасно виміром конкурентоспроможності та вигідним маркетинговим інструментом. Проте карантинні обмеження та вимушений перехід на дистанційне навчання розпочав етап трансформації глобального освітнього середовища, що докорінно змінило суть даних процесів. Згідно з прогнозами Джона Худзика [64], американського експерта в області міжнародної освіти, новітніми тенденціями розвитку світового ринку освітніх послуг є:

- скорочення інвестицій у вищу освіту у зв'язку з економічними наслідками пандемії Covid-19;
- глобальне розповсюдження якісної освіти та дослідницького потенціалу;

- різкий спад у динаміці процесів обміну, академічної мобільності та набору іноземних студентів;

- пошук екологічних та стійких способів міжнародної взаємодії.

У таких умовах збереження конкурентних позицій забезпечується завдяки інноваційним рішенням, таких як переніс основних освітніх та наукових послуг у віртуальний простір, формування гібридних варіантів академічної мобільності у посткризовий період. На фоні цього формуються нові форми функціонування університетів, які здатні докорінно змінити сучасну глобальну систему освіти. Провідні аналітики світу прогнозують, що, в залежності від епідеміологічної ситуації в світі та розвитку посткризових явищ, на світовій арені можуть з'явитися нові гравці. Перший тип, це нові глобальні університети, які базуватимуться на принципах міжнародного партнерства та різноманітності академічного товариства [65]. Це відокремлені альянси, які не мають територіальних фізичних меж і не підпорядковуються урядовим законам. Головною їх функцією буде обмін освітнім та науковим досвідом для розширення можливостей студентів та вчених з усього світу. Другий тип є продовженням тенденції залучення приватних компаній в освітній процес. З метою отримання прибутку провідні технологічні компанії об'єднуються з кращими університетами світу, створивши тим самим «університети-кіборги» для впровадження гібридних освітніх програм [66]. В обох випадках такі кардинальні зміни призведуть до посилення конкурентної боротьби на глобальному ринку та витіснення з нього університетів з недостатнім ресурсним забезпеченням та за відсутності сформованого іміджу.

В рамках високого рівня зовнішньої невизначеності проведемо прогнозну оцінку наслідків запропонованої комплексної стратегії інтернаціоналізації за рахунок побудови трьохваріантної моделі на основі кореляційно-регресійного аналізу. З урахуванням того, що пандемія значно знизила рівень зацікавленості студентів та викладачів в навчанні/викладанні за кордоном, а також спираючись на те, що академічна мобільність більшою мірою переходить у дистанційний формат, результуючим показником оцінки наслідків стратегії слід обрати темп

приросту іноземних студентів в розрізі останніх 5-ти років.

Оскільки оцінити вплив заходів з модернізації внутрішньої дистанційної системи та введення опції проходження онлайн-курсів статистично неможливо, для аналізу потенційного віртуального середовища скористаємось даними про рівень інтернет-охоплення в Україні та світі. Дослідницька та інтеграційна компонент представлені у вигляді наступних індикаторів: кількість викладачів, що перебували у відряджені за кордоном, кількість цитувань у міжнародних наукових виданнях, співвідношення магістрів до бакалаврів серед іноземного контингенту, співвідношення іноземних студентів денної форми навчання до заочної. Вихідні дані для розрахунків представлені у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Вихідні дані для проведення кореляційно-регресійного аналізу з метою побудови трьохваріантної прогнозної моделі

Показники	2015	2016	2017	2018	2019
Темп приросту іноземних студентів, %	8,05	36,17	-6,25	-15,42	-2,46
Рівень інтернет-охоплення в Україні, %	58	63	64	63	71
Світовий рівень інтернет-охоплення, %	41,69	44,84	48,96	59	53,6
Кількість викладачів, що перебували у відряджені за кордоном, осіб	0	9	23	45	78
Рівень цитувань у міжнародних наукових виданнях (місце в рейтингу Webometrics)	6569	10542	13743	9149	6132
Співвідношення магістрів до бакалаврів серед іноземного контингенту	0,2	0,1	0,3	0,5	0,3
Співвідношення іноземних студентів денної форми навчання до заочної.	0,6	0,4	0,4	0,5	1

Джерело: сформовано автором на основі [53], [65]

Наступним етапом є знаходження коефіцієнтів кореляції для визначення тісноти зв'язку між показниками. Це дозволить нам обрати ключові параметри для виведення рівняння множинної парної регресії, яке стане основою майбутніх прогнозів. Сильний рівень залежності (коефіцієнт кореляції знаходиться в межах від 0,7 до 0,9) був виявлений між темпом приросту числа іноземних студентів та співвідношенням магістрів до бакалаврів - (- 0,9106), а також з рівнем світового

інтернет-охоплення – (- 0,7074). У даному випадку обернений зв'язок пов'язаний з незначним спадом у динаміці притоку іноземних студентів та насправді є свідченням прямого кореляційної залежності. Також до рівняння регресії буде включений показник інтеграційної компоненти стратегії інтернаціоналізації - кількість викладачів, які перебували у відрядженні за кордоном, продемонструвавши помітну силу зв'язку з результируючим показником – (-0,5344). Таким чином, для побудови прогнозів було обрано по одному ключовому критерію, який відображає освітню, дослідницьку та інтеграційну компоненти. Загальні результати кореляційно-регресійного аналізу, виконаного за допомогою інструменту «Аналіз даних» MS Excel наведено у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Схематичне представлення результату кореляційно-регресійного аналізу як основи для побудови трьохваріантної прогнозної моделі

Результат кореляційного аналізу						
	Y1	X1	X2	X3	X4	X5
Y1	1					
X1	-0,2225	1				
X2	-0,9106	0,20986	1			
X3	-0,7074	0,55162	0,88649	1		
X4	-0,5344	0,89729	0,55499	0,78235	1	
X5	-0,2543	0,66384	0,12184	0,25375	0,75107	1
Результат регресійного аналізу						
Рівняння регресії		$Y = 3,49X2 - 224,8X1 - 0,35X3 - 95,56$				
Середня помилка апроксимації (R множинний)		0,982999132				
R ²		0,966287294				
Стандартне відхилення		7,28				

Джерело: сформовано автором на основі власних розрахунків

Високе значення коефіцієнта множинної кореляції R свідчить про якість сформованої моделі та наявність у неї високої кореляції. Значення R -квадрата, тобто коефіцієнта детермінації, максимально приближене до 1, що також підтверджує відповідність вихідних даних та регресійної моделі.

Перейдемо до побудови трьохваріантної моделі прогнозів.

Перший варіант – консервативний. Передбачає збереження негативного значення притоку іноземних студентів на фоні поміркованого зростання інших показників (рис. 3.2). Для розрахунку даної моделі використовуються визначені коефіцієнти регресії без змін. Даний варіант базується на припущеннях, що світове освітнє середовище поступово адаптуватиметься до нових умов на фоні відсутності революційних зрушень [65], що означає короткострокове зниження масштабів академічної мобільності та міжнародного партнерства. Вирішальну роль матиме ресурсне забезпечення. Університети, які не мають необхідного матеріально-технічного оснащення, відмовляться від стратегії нарощення частки ринку і направлять ресурси на внутрішню акумуляцію ресурсів.

Рис. 3.2 Прогнозні темпи приросту числа іноземних студентів в КНТЕУ до 2022 року в рамках консервативного варіанту.

Джерело: розраховано автором

Другий варіант – технологічний. Основною умовою його настання є початок функціональних змін на міжнародному ринку освітніх послуг в сторону технологічних інновацій. Пандемія Covid-19 змусила суспільство швидкими темпами вирішувати чимало питань, що потребують проведення змістовних наукових досліджень – розробка вакцини, епідеміологічне прогнозування та ін.. Такі умови потенційно можуть стати каталізатором до посилення співпраці

високотехнологічних компаній та дослідницьких університетів [66]. Слід додати, що технологічні компанії вже вийшли на ринок освіти як провайдери професійних освітніх послуг. Так, Google цього року відкрив стипендіальні програми на онлайн-навчання за напрямками «аналіз даних», «управління проектами» та «споживчий інтерфейс» [67]. Провідним напрямом інтернаціоналізації стане проведення спільних досліджень та наукових розробок, в тому числі в рамках навчальних програм магістрів та аспірантів. Таким чином, частка іноземного контингенту поступово зростатиме за рахунок притоку молодих науковців. Шляхом збільшення коефіцієнта регресії показника дослідницької компоненти стратегії інтернаціоналізації отримуємо наступний графік (рис. 3.3).

Рис. 3.2 Прогнозні темпи приросту числа іноземних студентів в КНТЕУ до 2022 року в рамках технологічного варіанту.

Джерело: розраховано автором

Третій варіант – партнерський. На відміну від перших двох варіантів, які передбачають досить поміркований розвиток, даний сценарій прогнозує радикальні зміни у сучасній освітній парадигмі. Багато хто вбачає в поширенні дистанційної освіти майбутню модернізацію самого поняття «університет» і відмови його позиціонування як будівлі з обмеженою територією, системою кампусів та бібліотеками. Віртуальний простір відкриває можливості до створення університетів нового типу – нових глобальних університетів, які по суті

є хмарним сховищем напрацювань існуючих ЗВО. Прийняті на фоні пандемії швидкі рішення можуть стати основою для подальшої трансформації. Даний варіант містить чимало ризиків і передбачає суттєве скорочення кількості ЗВО по всьому світу, не здатних здійснити повноцінний перехід в онлайн-простір.

Першим етапом на шляху до адаптації у нових умовах має стати посилення міжнародного партнерства для взаємовигідного обміну знаннями і технологіями. Вплив збільшення інтеграційної компоненти стратегії інтернаціоналізації на динаміку темпу приросту чиста іноземних студентів відображено на рис. 3.4.

Рис. 3.2 Прогнозні темпи приросту числа іноземних студентів в КНТЕУ до 2022 року в рамках партнерського варіанту.

Джерело: розраховано автором

Підсумовуючи все вищезазначене, робимо висновок про те, що комплексна стратегія інтернаціоналізації з розмежуванням на освітній, дослідницький та інтеграційний напрями є дієвим інструментом функціонування у зовнішньому турбулентному середовищі. Розглянувши низку варіантів його подальшого розвитку в умовах пандемії та функціональних зрушень, було виявлено, що запропоновані заходи охоплюють увесь можливий список потенційних загроз та спрямовані на їх мінімізацію або трансформацію у можливості. Адаптація до зовнішніх умов відбувається за рахунок зміни пріоритетності напрямів розвитку залежно від потреб.

Висновки до розділу 3

Огляд міжнародної діяльності КНТЕУ показав наявність як позитивних так і негативних тенденцій. Так, починаючи з 2015 року спостерігається активізація процесів двостороннього обміну студентами в рамках міжнародної академічної мобільності. Постійно укладаються нові партнерські угоди з закордонними університетами з приводу узгодження програм подвійного дипломування. Зростає кількість закордонних відряджень серед викладачів, більшою мірою в рамках участі у міжнародних науково-практичних конференціях, симпозіумах та інших заходах. Відбувається поступова адаптація найпопулярніших серед іноземців освітніх програм до англomовного викладання. Тим не менш, низьким залишається рівень залученості іноземних студентів для здобуття освітнього ступеня «магістр», що негативно впливає на розвиток наукового потенціалу ЗВО. Також до зниження якості освітніх послуг веде значне переважання студентів, що обирають заочну форму навчання.

Враховуючи визначені особливості функціонування КНТЕУ на міжнародному ринку освітніх послуг, а також висновки, зроблені у попередніх двох розділах, було запропоновано комплексну стратегію інтернаціоналізації. Вона пропонує поступовий розвиток у трьох напрямках: освітньому, дослідницькому та інтеграційному і спрямована на досягнення якісного органічного зростання. Одним із ключових наразі заходів є модернізація внутрішньої системи дистанційного навчання та вихід у віртуальний освітній простір з наданням послуг проходження спеціалізованих онлайн-курсів. Даний крок дозволить привернути увагу іноземних студентів, які не мають змоги виїхати за межі країни, до переваг вітчизняної освіти та створити імідж сучасного високорозвиненого університету. Більше того, ще стане підґрунтям для подальшого розвитку в сфері цифровізації, який буде необхідним в рамках можливих освітніх змін в нових умовах, викликаних наслідками розповсюдження Covid-19.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У випускній кваліфікаційній роботі на підставі теоретичного аналізу та практичної оцінки рівня міжнародної конкурентоспроможності ЗВО було розроблено стратегію інтернаціоналізації КНТЕУ. Отримані результати підтвердили вихідну гіпотезу, а реалізовані мета і завдання дали змогу сформулювати наступні висновки та пропозиції.

1. В ході теоретичного огляду вітчизняних та зарубіжних праць було виявлено, що найоптимальнішим напрямом підвищення конкурентоспроможності освіти є стратегія інтернаціоналізації. Виокремлюють чотири основні підходи до її реалізації: міжнародне партнерство, залучення висококваліфікованих кадрів, генерація прибутку та нарощення потенціалу. Основними інструментами міжнародного поширення освіти є освітній та науковий обмін викладачів та студентів як в рамках двосторонніх угод між університетами так і за рахунок грантової підтримки міжнародних організацій; набір на навчання іноземних студентів; впровадження дуальної освіти; спільне проведення наукових досліджень і т.д.

2. Проблемою дослідження результатів впровадження стратегії інтернаціоналізації та, відповідно, міжнародної конкурентоспроможності, є недостатність якісних статистичних даних. Наразі на загальнонаціональному рівні відсутній збір інформації про працевлаштування випускників, у тому числі іноземних. Єдиним джерелом комплексного уявлення є система міжнародних рейтингів. Її аналіз дозволив виявити, що вітчизняна освіта має величезний потенціал до розвитку та є тим компонентом, що підвищує загальний рівень конкурентоспроможності країни. Тим не менш, українські ЗВО майже не представлені у провідних рейтингових звітах, що говорить про недостатній рівень їх інтернаціоналізації. Однак широта вибірки та обмеженість показників знижує ефективність аналізу рейтингів як інструменту виміру конкурентоспроможності. Для коригування зазначених проблем було використано методику розрахунку інтегрального індексу, який дозволив трансформувати кількісні показники у

якісний вимір, підвищивши цінність отриманих результатів. Більше того, запропоновані вибіркові обмеження для об'єктів дослідження дали змогу отримати конкретизовані результати, які стали основою для розробки комплексної стратегії інтернаціоналізації КНТЕУ.

3. Розробка будь-якої стратегії вимагає детального дослідження зовнішнього та внутрішнього середовища для виявлення існуючих прогалин та ресурсів до їх закриття та подальшого розвитку. Аналіз зовнішнього середовища був проведений за допомогою використання PESTEL-аналізу з урахуванням експертних оцінок провідних спеціалістів КНТЕУ. Таким чином було виявлено, що найбільшу вагу на міжнародну діяльність університету мають політичні, економічні та правові фактори, такі як участь країни у міжнародних організаціях та програма, наслідки пандемії Covid-19 та проблеми з оформленням віз та отриманням офіційних запрошень. Для аналізу внутрішнього середовища було застосовано SWOT-аналіз, в межах якого було узагальнено міжнародну діяльність КНТЕУ на основі даних відділу міжнародних зв'язків та Центру європейської освіти. Так, сильними сторонами є: широка мережа напрацьованих іноземних контактів, досвід у реалізації міжнародних програм, наявність англomовних програм для усіх освітніх ступенів, активний розвиток програм MBA ІВК в рамках подвійного дипломування та комфортні умови навчання і проживання. Що стосується слабких сторін, то до них було віднесено потребу в модернізації матеріально-технічного оснащення, недоопрацьована внутрішня система дистанційного навчання, перевищення кількості бакалаврів над магістрами серед іноземного контингенту, а також недостатня дослідницька діяльність для участі в міжнародних програмах фінансування.

4. Аналіз процесів інтернаціоналізації на рівні країни показав, що притік іноземних студентів постійно збільшується. Географічна приналежність студентів припадає переважно на Індію, країни Азії та Африки. Відповідну тенденцію було відмічено і серед студентів-іноземців КНТЕУ. Більше того, дані студенти, згідно з досвідом КНТЕУ, приїжджають до країни переважно з метою отримання бакалаврського ступеня на заочній формі навчання, що має негативний вплив на

загальну якість освіти, так як бакалаврський ступень не дозволяє повною мірою залучити студентів до наукової роботи, а заочна форма навчання не забезпечує комплексної підготовки спеціаліста до умов глобального ринку праці.

5. В процесі роботи над розробкою інтегрального індексу міжнародної конкурентоспроможності було висловлено і доведено припущення про те, що кількісне нарощення частки іноземних студентів не є відображенням стійких конкурентних переваг. Для розрахунку індексу було складено систему показників у розрізі трьох компонент – освітньої, дослідницької та інтеграційної – для доведення того, що інтернаціоналізація є важливою складовою усієї діяльності ЗВО, і полягає не лише в зовнішніх контактах. Для аналізу було обрано п'ять провідних університетів з тих країн Європи, в яких спостерігається найбільший притік іноземних студентів за останні роки – Люксембург, Кіпр, Великобританія та Швейцарія. В результаті, Університет Люксембургу, маючи найбільшу частку іноземних студентів – 52%, отримав низькі бали за освітню а дослідницьку діяльність, що доводить наше припущення. КНТЕУ, натомість, має невелику частку залучених студентів – всього 1,1%, що говорить про раціональність її збільшення за рахунок якісного органічного розвитку.

6. На основі проведених досліджень було розроблено комплекс заходів щодо підвищення міжнародної конкурентоспроможності КНТЕУ. Оцінка поточного стану конкурентоспроможності в поєднанні з аналізом зовнішнього та внутрішнього середовища показали, що оптимальної наразі є розподіл стратегічних напрямів розвитку на освітній, дослідницький та інтеграційний. В рамках освітньої компоненти доцільним є удосконалення внутрішньої системи дистанційного навчання та вихід на міжнародний ринок в якості онлайн-постачальника освітніх послуг. Для стимуляції наукової сфери доцільним буде заохочення іноземних студентів до наукової діяльності університету через різні канали комунікації: конференції, виставки та ін., а також надання їм необхідної підтримки в процесі проведення власних досліджень. Інтеграційна компонента вже є доволі розвиненою в КНТЕУ, тому оптимальним варіантом є підтримка усталених зв'язків та їх поступове розширення. Вагомим також є створення

мережі випускників, яка б привертала увагу до діяльності ЗВО, позитивно впливала на міжнародну репутацію та стала додатковим джерелом фінансування.

7. Враховуючи високий рівень зовнішньої невизначеності, викликаній пандемією Covid-19, було спрогнозовано розвиток запропонованої стратегії під впливом структурних змін. За допомогою кореляційно-регресійного аналізу було виведено множинне рівняння регресії, яке стало основою прогнозів. Використовуючи функціональні можливості програми Excel, було побудовано трьохваріантну модель. Вона показала, що в разі відсутності кардинальних зрушень у глобальній парадигмі освіти, вирішального значення набуває розвиток освітньої компоненти, який стане джерелом конкурентоспроможності, адже світ продовжить функціонувати у «змішаному» форматі, коли все більшого значення набуває онлайн-освіта. У випадку ж виникнення принципово нових гравців на міжнародному ринку – університетів «гібридів», утворених шляхом злиття провідних ЗВО та технологічних компаній, та нових глобальних університетів, що повністю функціонують в онлайн-просторі без фізичного виразу, більшого значення набувають дослідницька та інтеграційна компоненти відповідно. Найбільш стрімкий притік іноземних студентів прогнозується при справдженні третього варіанту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. The competitive advantage of nations. Harvard business review. 1990. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://hbr.org/1990/03/the-competitive-advantage-of-nations>
2. Chekina V. D., Vorhach O. A. The impact of education expenditures on economic growth: empirical estimation . Economy of Industry. 2020. №. 3. P. 96-122.
3. Raghupathi V., Raghupathi W. Exploring science-and-technology-led innovation: a cross-country study. Journal of Innovation and Entrepreneurship. 2019. №. 1. P. 5-3.
4. Царенко І. О. Фактори конкурентоспроможності вищої освіти. Фактори впливу на формування та розвиток фінансової системи України : матер. міжнар. наук.-практ. конф. Львів, 2014. Ч. 3. С. 38–41.
5. Сацик В. У пошуку ефективної стратегії розвитку вищої освіти в Україні (аналіз можливостей та обмежувальних факторів). / В. Сацик // Вища освіта України. – 2015. – №3. – С. 40-52.
6. Marginson, S. Emerging countries need world-class universities. University World News, 2012. Issue. №214. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.universityworldnews.com/article.php?story=20120320114704953&query=marginson>
7. Cai Y. Z. The future of European higher education from a Chinese perspective: The internationalization dimension. The European higher education and research landscape. 2020. P. 191-202.
8. Стукало, Н. В. Детермінанти формування міжнародної конкурентоспроможності університетів України. / Н. В. Стукало // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя, 2017. - Вип. 6 (12). - С. 27 – 32.
9. Horta H. Global and national prominent universities: internationalization, competitiveness and the role of the State. Higher Education. 58(3). 2009. P. 387–405.
10. Armstrong L. A New Game in Town: Competitive Higher Education, a Digital Academe // Dutton W. H., Loader B.D. (eds.). The new media and institutions of higher

education and learning. 2001. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13691180110096987>

11. F. Singagerda et al. Formulating A Higher Education Competitiveness Model. *Talent Development & Excellence*. 2020. Vol.12. №2 P. 883 – 891.

12. Altbach P. G., Salmi J. (eds.) *The Road to Academic Excellence: The Making of World-Class Research Universities*. The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, 2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/2357>

13. Гудзь, М. В., Плинокос, Д. Д., & Цавалюк, К. А. Підходи до формування стратегії інтернаціоналізації закладу вищої освіти. / М. В. Гудзь // *Держава та регіони*. Серія: Економіка та підприємництво, (4), 2019. С. 38-42.

14. Антонюк Л. Л., Сацик В. І. Концепції міжнародної конкурентоспроможності університетів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://meim.kneu.edu.ua/get_file.php?id=2292

15. Sadlak J., Cai L. N. *The World-class University as Part of a New Higher Education Paradigm: From Institutional Qualities to Systematic Excellence*. Bucharest : Unesco-Cepes, 2009. – 345 p.

16. Altbach P. G. *Global perspectives on higher education*. JHU Press, 2016. – 323 p

17. De Wit H. *Internationalisation of Higher Education. Study* / H. de Wit, F. Hunter, L. Howard, E. Egron-Polak // Brussels, European Parliament, 2015. – 319 p.

18. Knight J. *Cross-border Tertiary Education: An Introduction*. *Crossborder Tertiary Education: A way Towards Capacity Development* . OECD, World Bank and NUFFIC. Paris: OECD Publishing, 2007. P. 21–46.

19. Інтернаціоналізація вищої освіти в Україні: методичні рекомендації / Л. Горбунова, М. Дебич, В. Зінченко, І. Сікорська, І. Степаненко, О. Шипко / За ред. І. Степаненко. – К.: ІВО НАПН України, 2016. – 158 с.

20. Концепція віртуальної інтернаціоналізації вищої освіти України. Проект ТЕМПУС «Е-інтернаціоналізація для навчання у співпраці». [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://eicl.kharkiv.edu/upload/E-internationalization%-20concept_Ukraine.pdf

21. Matyukh S. A. The main types of world national systems of higher school. Actual problems of international relations. 2014. Т. 2. №. 122. Р. 122 – 130.
22. OECD Executive Summary. Internationalisation and Trade in Higher Education: Opportunities and Challenges. 2004. Р. 11 – 16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.oecd.org/edu/skills-beyond-school/33730019.pdf>
23. The Global Competitiveness Report 2018, 2019. World Economic Forum. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.weforum.org/>
24. Human Development Data (1990-2018). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hdr.undp.org/en/data>
25. Technical notes. Steps to calculate the Human Development Index. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2019_technical_notes.pdf
26. Cornell University, INSEAD, and WIPO. The Global Innovation Index 2019: Creating Healthy Lives—The Future of Medical Innovation, Ithaca, Fontainebleau, and Geneva. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=4434&plang=EN>
27. The Legatum Prosperity Index, 2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.prosperity.com/rankings>
28. World University Rankings 2015-2019. The Times Higher Education. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings>
29. Виконання критеріїв надання та підтвердження статусу національного закладу вищої освіти : Аналітичний звіт. — К. : Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, 2019. — 74 с.
30. Офіційний сайт Київського національного торговельно-економічного університету. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://knute.edu.ua/blog/read/?pid=1023&uk>
31. QS Higher Education System Strength Rankings (2016; 2018). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.topuniversities.com/system-strength-rankings/>

32. U21 Rankings, 2012-2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://universitas21.com/what-we-do/u21-rankings/u21-ranking-national-higher-education-systems-2019/comparison-table>

33. Дебич, М. А. Теоретичні засади інтернаціоналізації вищої освіти: міжнародний досвід. [текст]: монографія. – Ніжин: ПП Лисенко. – 2019. – 408 с.

34. Internationalisation in European higher education: European policies, institutional strategies and EUA support. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eua.eu/resources/publications/730:internationalisation-in-european-higher-education-european-policies,-institutional-strategies-and-eua-support.html>

35. Дослідницькі університети: світовий досвід та перспективи розвитку в Україні. [текст]: монографія / А.Ф. Павленко, Л.Л. Антонюк, Н.В. Василькова, Д.О. Ільницький та ін.; за заг. ред. д. е. н., проф. А.Ф. Павленка та д. е. н., проф. Л.Л. Антонюк. — К.: КНЕУ, 2014. — 350 с.

36. Гринькевич О. С., Лутчин Н. П. Аналіз і моделювання процесів інтернаціоналізації вищої освіти у контексті інноваційного розвитку //Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2017. – №. 3. – С. 314-325.

37. Carmen Bas M., Voquera M., Carot José M. Measuring internationalization performance of higher Education institutions through composite indicators //Conference Paper, Valencia. – 2017. – P. 3149-3156.

38. Education at a Glance 2020: OECD Indicators, OECD Publishing, Paris, 2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://read.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2020_69096873-en#page4

39. Офіційний сайт з питань навчання іноземних студентів Державного підприємства «Український державний центр міжнародної освіти» Міністерства освіти і науки України. Іноземні студенти в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://studyinukraine.gov.ua/zhittya-v-ukraini/inozemni-studenti-v-ukraini/>

40. Річний звіт Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти за 2019 рік / за заг. ред. проф. Сергія Квіта. — Київ : Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, 2020. — 244 с.

41. Пріоритетами Болонського процесу до 2030 року мають стати збалансована академічна мобільність та посилена роль вищої освіти у досягненні Цілей сталого розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/>

42. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Державна служба статистики України. Статистичний збірник. — К.: Держаналітінформ, 2019.

43. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Державна служба статистики України. Статистичний збірник. — К.: Держаналітінформ, 2016.

44. Лисак О. Б. Освіта іноземців в Україні: сучасний стан, проблеми та маркетинговий погляд на шляхи їх подолання. / Лисак О. Б. // Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2016. № 4. С. 102 – 107.

45. МОН опрацьовує питання створення е-платформи для іноземних студентів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/news/mon-opracovuye-pitannya-stvorennya-e-platformi-dlya-inozemnih-studentiv>

46. Higher Education Market by Component, Solution, Deployment Type, Vertical, and Region - Global Forecast to 2025. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.marketsandmarkets.com/Market-Reports/higher-education-market-192416446.html>

47. Global Flow of Tertiary-Level Students. Ukraine. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uis.unesco.org/en/uis-student-flow>

48. Total inbound internationally mobile students, both sexes (number). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://data.uis.unesco.org/Index.aspx?queryid=171>

49. Share of mobile students from abroad enrolled by education level, sex and country of origin. Eurostat. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/educ_uoe_mobs03/default/table?lang=en

50. Огнієнко О. І. Інтернаціоналізація вищої освіти: досвід німецькомовних країн (Австрія, Бельгія, Німеччина, Ліхтенштейн, Люксембург, Швейцарія). / О. І. Огнієнко // Вісник Черкаського університету. Вип. № 10. 2016. – С. 113-116.

51. Internationalization Strategy University of Cyprus. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ucy.ac.cy/ir/en/general-information>

52. T. Shan. The UK's new internationalisation strategy. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.eaie.org/blog/uks-new-internationalisation-strategy.html>
53. Ranking Web of Universities. 2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.webometrics.info/en/Europe>
54. Офіційний сайт Університету Люксембургу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.en.uni.lu/university/about_the_university
55. Key Performance Indicators, 2019 Report. University of Luxemburg. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.en.uni.lu/university/official_documents
56. Офіційний сайт Кіпрського університету. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ucy.ac.cy/research/en/com-jce/research-funding-schemes>
57. Офіційний сайт Оксфордського університету. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ox.ac.uk/about/international-oxford>
58. Weekly Oxford Worldwide. Department for Continuing Education. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.conted.ox.ac.uk/about/weekly-oxford-worldwide>
59. Офіційний сайт Федерального інституту технологій. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ethz.ch/students/en/studies/financial/scholarships/cost-of-living/international-students.html>
60. Annual report 2019. ETH Zurich. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ethz.ch/en/the-eth-zurich/information-material/annual-report.html>
61. ETHx. Free online courses from ETH Zurich. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.edx.org/school/ethx>
62. Інтернаціоналізація як фактор конкурентоспроможності сучасного університету: кол. моногр. / за науковою ред. К. В. Балабанова. – Маріуполь : МДУ, 2017. – 430 с.
63. Стратегія розвитку на період до 2030 року. Київський національний торговельно-економічний університет. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://knute.edu.ua/file/MjIxNw==/d4ae46014b85e67ca2f6a89a393ee4e2.pdf>

64. Hudzik. J. K. Higher education internationalists need to be disruptive. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20200501144452900>
65. Benhayoun J. E. The new global university in the post-COVID-19 world. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20200704092348232>
66. Atkins L. C., Giunti M., Smith A. Policy Point-Counterpoint: Can Colleges and Universities Maintain High Quality Connections with Students through Virtual Platforms? //International Social Science Review. – 2020. – Т. 96. – №. 3. – С. 5.
67. Google Offers Scholarships for Online Programs. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.voanews.com/student-union/google-offers-scholarships-online-programs>

ДОДАТКИ

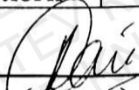
Додаток А

Результати факторного оцінювання від першого експерта

Експертне опитування

в межах PESTEL-аналізу впливу факторів зовнішнього середовища на стратегію інтернаціоналізації КНТЕУ

Опис факторів	Коефіцієнт вагомості	Експертна оцінка				
		1	2	3	4	5
Політичні фактори						
Угода про Асоціацію Україна-ЄС	1		+			
Участь у міжнародних організаціях і програмах	2				+	
Державна освітня політика	1		+			
Фінансування університетів	1		+			
Рівень міжнародного визнання (акредитація, сертифікація)	3					+
Діяльність Українського державного центру міжнародної освіти	1		+			
Економічні фактори						
Потреби ринку праці	3					+
Інвестиційний клімат в сфері освіти	1		+			
Насиченість міжнародного ринку освітніх послуг	2			+		
Динаміка цін на освітні послуги	2				+	
Наслідки пандемії Covid 19	3					+
Високий рівень корупції	1		+			
Соціокультурні фактори						
Привабливість закордонної освіти	2				+	
Культурні особливості національного середовища	3					+
Рівень якості життя в країні	2				+	
Науково-технологічні фактори						
Доступність дистанційного навчання	2				+	
Віртуальне освітнє середовище	2				+	
Значимість науково-дослідної роботи ВНЗ	2				+	
Правові фактори						
Діюче законодавство в сфері освіти	2		+			
Модернізація освітнього законодавства (Болонського процесу)	2		+			
Відкриття віз та оформлення документів, підготовка офіційних запрошень	3				+	
Екологічні фактори						
Вимоги до корпоративної соціальної відповідальності ВНЗ	1		+			
Підвищена увага молоді до питань екології	1		+			

(підпис)

(прізвище)

Результати факторного оцінювання від другого експерта

Експертне опитування

в межах FLSIII-аналізу впливу факторів зовнішнього середовища на стратегію інтернаціоналізації ВНЗУ

Опис факторів	Коефіцієнт вагомості	Експертна оцінка				
		1	2	3	4	5
Політичні фактори						
Угода про Асоціацію Україна-ЄС	2					
Участь у міжнародних організаціях і програмах	3					✓
Державна освітня політика	1		✓			
Фінансування університетів	1		✓			
Рівень міжнародного визнання (акредитація, сертифікація)	3					✓
Діяльність Українського державного центру міжнародної освіти	2			✓		
Економічні фактори						
Потреби ринку праці	2				✓	
Інвестиційний клімат в сфері освіти	2				✓	
Насиченість міжнародного ринку освітніх послуг	2				✓	
Динаміка цін на освітні послуги	1			✓		
Наслідки пандемії Covid 19	3					✓
Високий рівень корупції	1			✓		
Соціокультурні фактори						
Привабливість закордонної освіти	5					✓
Культурні особливості національного середовища	2				✓	
Рівень якості життя в країні	2				✓	
Науково-технологічні фактори						
Доступність дистанційного навчання	2				✓	
Віртуальне освітнє середовище	2				✓	
Значимість науково-дослідної роботи ВНЗ	1			✓		
Правові фактори						
Діюче законодавство в сфері освіти	5					✓
Модернізація освітнього законодавства (Болонського процесу)	3					✓
Відкриття віз та оформлення документів, підготовка офіційних запрошень	3					✓
Екологічні фактори						
Вимоги до корпоративної соціальної відповідальності ВНЗ	2				✓	
Підвищена увага молоді до питань екології	2				✓	

Тарас
(підпис)

Дмитро І. С.
(прізвище)

Результати факторного оцінювання від третього експерта

Експертне опитування

в межах PESTEEI-аналізу впливу факторів зовнішнього середовища на стратегію інтернаціоналізації ВНПУ

Опис факторів	Коефіцієнт вагомості	Експертна оцінка				
		1	2	3	4	5
<i>Політичні фактори</i>						
Угода про Асоціацію Україна-СС	1		+			
Участь у міжнародних організаціях і програмах	2					+
Державна освітня політика	3					+
Фінансування університетів	3				+	
Рівень міжнародного визнання (акредитація, сертифікація)	2			+		
Діяльність Українського державного центру міжнародної освіти	1	+				
<i>Економічні фактори</i>						
Потреби ринку праці	3					+
Інвестиційний клімат в сфері освіти	2			+		
Насиченість міжнародного ринку освітніх послуг	2					+
Динаміка цін на освітні послуги	2				+	
Наслідки пандемії Covid 19	2					+
Високий рівень корупції	2			+		
<i>Соціокультурні фактори</i>						
Привабливість закордонної освіти	2				+	
Культурні особливості національного середовища	1		+			
Рівень якості життя в країні	1			+		
<i>Науково-технологічні фактори</i>						
Доступність дистанційного навчання	2					+
Віртуальне освітнє середовище	2					+
Значимість науково-дослідної роботи ВНЗ	3				+	
<i>Правові фактори</i>						
Діюче законодавство в сфері освіти	2			+		
Модернізація освітнього законодавства (Болонського процесу)	3			+		
Відкриття віз та оформлення документів, підготовка офіційних запрошень	1		+			
<i>Екологічні фактори</i>						
Вимоги до корпоративної соціальної відповідальності ВНЗ	1	+				
Підвищена увага молоді до питань екології	1		+			

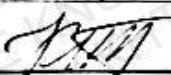
Герасименко А.Г.

Результати факторного оцінювання від четвертого експерта

Експертне опитування

в межах PESTEL-аналізу впливу факторів зовнішнього середовища на стратегію інтернаціоналізації КНТЕУ

Опис факторів	Коефіцієнт вагомості	Експертна оцінка				
		1	2	3	4	5
Політичні фактори						
Угода про Асоціацію Україна-ЄС	1		+			
Участь у міжнародних організаціях і програмах	3					+
Державна освітня політика	2		+			
Фінансування університетів	2			+		
Рівень міжнародного визнання (акредитація, сертифікація)	3					+
Діяльність Українського державного центру міжнародної освіти	1	+				
Економічні фактори						
Потреби ~~ринку~~ ^{міжнародного} ринку освіти	3					+
Інвестиційний клімат в сфері освіти	1	+				
Насиченість міжнародного ринку освітніх послуг	2			+		
Динаміка цін на освітні послуги	2		+			
Наслідки пандемії Covid 19	3					+
Високий рівень корупції	1	+				
Соціокультурні фактори						
Привабливість закордонної освіти	2			+		
Культурні особливості національного середовища	2			+		
Рівень якості життя в країні	2				+	
Науково-технологічні фактори						
Доступність дистанційного навчання	3					+
Віртуальне освітнє середовище	2			+		
Значимість науково-дослідної роботи ВНЗ	1		+			
Правові фактори						
Діюче законодавство в сфері освіти	2			+		
Модернізація освітнього законодавства (Болонського процесу)	3				+	
Відкриття віз та оформлення документів, підготовка офіційних запрошень	3				+	
Екологічні фактори						
Вимоги до корпоративної соціальної відповідальності ВНЗ	1		+			
Підвищена увага молоді до питань екології	2		+			

(підпис)

(прізвище)

Результати факторного оцінювання від п'ятого експерта

Експертне опитування

в межах PESTEL-аналізу впливу факторів зовнішнього середовища на стратегію інтернаціоналізації КНТЕУ

Опис факторів	Коефіцієнт вагомості	Експертна оцінка				
		1	2	3	4	5
<i>Політичні фактори</i>						
Угода про Асоціацію Україна-ЄС	1				4	
Участь у міжнародних організаціях і програмах	3					5
Державна освітня політика	3				4	
Фінансування університетів	2				4	
Рівень міжнародного визнання (акредитація, сертифікація)	3					5
Діяльність Українського державного центру міжнародної освіти	1			3		
<i>Економічні фактори</i>						
Потреби ринку праці	3				4	
Інвестиційний клімат в сфері освіти	2				4	
Насиченість міжнародного ринку освітніх послуг	3				4	
Динаміка цін на освітні послуги	3				4	
Наслідки пандемії Covid 19	3					5
Високий рівень корупції	2				4	
<i>Соціокультурні фактори</i>						
Привабливість закордонної освіти	2					5
Культурні особливості національного середовища	1				4	
Рівень якості життя в країні	3					5
<i>Науково-технологічні фактори</i>						
Доступність дистанційного навчання	3					5
Віртуальне освітнє середовище	3					5
Значимість науково-дослідної роботи ВНЗ	3					5
<i>Правові фактори</i>						
Діюче законодавство в сфері освіти	3					5
Модернізація освітнього законодавства (Болонського процесу)	3					5
Відкриття віз та оформлення документів, підготовка офіційних запрошень	3					5
<i>Екологічні фактори</i>						
Вимоги до корпоративної соціальної відповідальності ВНЗ	2			3		
Підвищена увага молоді до питань екології	1			3		

Мазаракі П.А.

(підпис)

**PESTEL-аналіз впливу факторів зовнішнього середовища на стратегію
інтернаціоналізації КНТЕУ**

Опис факторів	Коефіцієнт вагомості	Експертна оцінка					Середня оцінка	Скориговане значення
		1	2	3	4	5		
<i>Політичні фактори</i>								
Угода про Асоціацію Україна-ЄС	1	2	3	2	2	4	2,60	0,05
Участь у міжнародних організаціях і програмах	3	4	4	5	5	5	4,60	0,28
Державна освітня політика	2	2	2	5	2	4	3,00	0,12
Фінансування університетів	2	2	2	4	3	4	3,00	0,12
Рівень міжнародного визнання (акредитація, сертифікація)	3	5	4	3	5	5	4,40	0,26
Діяльність Українського державного центру міжнародної освіти	1	2	3	1	1	3	2,00	0,04
<i>Економічні фактори</i>								
Потреби міжнародного ринку праці	3	5	3	5	4	4	4,20	0,25
Інвестиційний клімат в сфері освіти	2	2	3	3	1	4	2,60	0,10
Насиченість міжнародного ринку освітніх послуг	2	3	3	5	3	4	3,60	0,14
Динаміка цін на освітні послуги	2	4	2	4	2	4	3,20	0,13
Наслідки пандемії Covid 19	3	4	4	5	5	5	4,60	0,28
Високий рівень корупції	1	2	2	3	1	4	2,40	0,05
<i>Соціокультурні фактори</i>								
Привабливість закордонної освіти	2	4	4	4	3	5	4,00	0,16
Культурні особливості національного середовища	2	5	3	2	3	4	3,40	0,14
Рівень якості життя в країні	3	4	3	3	4	5	3,80	0,23
<i>Науково-технологічні фактори</i>								
Доступність дистанційного навчання	3	4	3	5	5	5	4,40	0,26
Віртуальне освітнє середовище	2	4	3	5	3	5	4,00	0,16
Значимість науково-дослідної роботи закладу вищої освіти	2	4	2	4	2	5	3,40	0,14
<i>Правові фактори</i>								
Діюче законодавство в сфері освіти	2	2	4	3	3	5	3,40	0,14
Модернізація освітнього законодавства (в рамках Болонського процесу)	3	2	4	3	4	5	3,60	0,22
Відкриття віз та оформлення документів, підготовка офіційних запрошень	3	4	4	2	4	5	3,80	0,23
<i>Екологічні фактори</i>								
Вимоги до корпоративної соціальної відповідальності закладу вищої освіти	2	2	3	1	2	3	2,20	0,09
Підвищена увага молоді до питань екології	1	2	3	2	2	3	2,40	0,05

Джерело: розраховано автором

Частка іноземних студентів, % від загальної кількості здобувачів освіти
у країнах Європи, 2013-2018 рр.

Країна	Рік					
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Ліхтенштейн	82,5	85,3	87,6	88,9	88	88,4
Люксембург	43,5	43,8	45,9	47	46,7	47,7
Кіпр	14,9	14,3	14,3	17,5	23,1	23,9
Великобританія	17,5	-	18,5	18,2	-	18,3
Швейцарія	16,8	17,1	17,2	17,6	17,8	17,7
Австрія	15,7	15,5	15,9	16,3	17,2	17,5
Чехія	9,4	9,8	9,8	10,5	12,5	13,6
Нідерланди	-	-	10,2	10,7	11	11,8
Угорщина	5,8	7	7,1	8,9	10	11,4
Данія	10,1	9,9	10,3	10,8	10,8	10,7
Бельгія	9,2	11,2	11,2	12	8,7	10,5
Німеччина	-	7,2	7,7	8	8,4	10
Мальта	5,1	5,9	6,2	7,5	8,3	10
Естонія	2,9	3,7	-	6,8	8,3	9,6
Ірландія	6,4	7	8,7	8,2	8,9	9,6
Латвія	3,7	5	6,1	7,7	7,4	9,3
Франція	9,8	9,8	9,9	9,9	10,2	8,8
Фінляндія	7,1	7,4	7,7	7,8	8,2	8,1
Словачія	4,9	5,6	5,9	6	6,9	8
Ісландія	6,5	7,4	8	6,8	6,9	8
Португалія	4	4,1	5	5,8	6,4	7,9
Швеція	5,8	5,9	6,2	6,6	6,7	7,2
Болгарія	4,1	4	4,2	4,6	5,5	6,4
Італія	-	4,7	5	5,1	5,3	5,1
Румунія	3,5	4,1	4,1	4,3	4,8	5,2
Литва	2,5	3	3,5	4,1	4,6	4,1
Північна Македонія	2,1	2,8	2,8	3,5	5	4,7
Словенія	2,6	2,8	2,7	3,3	3,9	4,5
Сербія	3,7	3,7	4,1	4,3	4,4	4,4
Норвегія	3,6	3,6	3,6	3,9	3,2	4,3
Польща	1,5	2	2,6	3,4	4,1	3,6
Іспанія	2,9	-	-	2,7	3,2	3,5
Греція	-	-	3,2	3,3	3,4	3,4
Хорватія	0,3	0,4	0,5	1,9	2,9	3
Туреччина	1,1	0,9	1,2	1,3	1,5	1,7

Джерело: сформовано автором на основі [49]

Міжнародна мобільність викладачів КНТЕУ, 2015-2019 рр.

Критерій оцінювання	2016	2017	2018	2019
Кількість іноземних викладачів-візитерів	-	4	8	9
Кількість викладачів, що перебували у відрядженні за кордоном, з метою:	9	23	45	78
стажування/підвищення кваліфікації	2	3	16	12
участь у міжнародній науково-практичній конференції, симпозиумі, заході, нараді, змаганні, конкурсі, обговоренні і т.д.	6	17	17	43
викладання в рамках програми Еразмус+ (академічна мобільність)	1	3	8	12
виконання багатостороннього проекту Еразмус+ КА2, відповідно до грантової угоди	-	-	2	7
супроводження студентів, які проходять виробничу практику	-	-	2	4
Територіальний розподіл викладачів:				
Польща	2	5	20	15
Хорватія	1	1	-	-
Німеччина	1	-	2	7
Франція	1	3	8	2
Бельгія	1	-	-	-
Сербія	1	-	-	-
Киргизстан	1	-	-	-
Вірменія	-	1	-	3
Греція	-	1	-	3
Чорногорія	-	1	-	1
Туреччина	-	1	1	1
Словаччина	-	1	12	29
Великобританія	-	2	-	2
Болгарія	-	1	-	5
Китай	1	2	1	2
Македонія	-	1	-	-
Чехія	-	1	2	-
Іспанія	-	1	-	-
Литва	-	1	-	-
Румунія	-	-	1	1
Казахстан	-	-	-	1
Монголія	-	-	-	1
Італія	-	-	2	5
Кіпр	-	-	-	1
Фінляндія	-	-	-	1

Джерело: сформовано автором на основі даних відділу міжнародних зв'язків КНТЕУ та Центру європейської освіти

Вихідні дані для розрахунку інтегрального індексу міжнародної конкурентоспроможності ЗВО

Вихідні дані для розрахунку інтегрального індексу міжнародної конкурентоспроможності ЗВО	1 Освітня компонента міжнародної конкурентоспроможності ЗВО							
	Назва ЗВО	Наявність комплексної системи дистанційного навчання	Частка програм, адаптованих для іноземців, %	Притік іноземних студентів, %	Кількість навчальних програм з міжнародною акредитацією			
	Університет Люксембургу (Люксембург)	Не повною мірою	85,9	-4,5	8/56			
	Кіпрський університет (Кіпр)	Не повною мірою	13,1	7,37	17/138			
	Оксфордський університет (Великобританія)	Повною мірою	100	5,83	350/350			
	Федеральний інститут технологій (Швейцарія)	Повною мірою	85,7	2,41	72/72			
	КНТЕУ (Україна)	Не повною мірою	10,8	3,01	3/120			
	2 Дослідницька компонента міжнародної конкурентоспроможності ЗВО							
	Назва ЗВО	Статус міжнародного дослідницького університету	Частка програм для іноземців, %				Обсяг іноземного фінансування досліджень, млн євро	Рівень цитувань у міжнародних виданнях (за результатами рейтинга Webometrics, 2020)
			Магістратура		Аспірантура			
			серед усіх програм	в рамках ступеню	серед усіх програм	в рамках ступеню		
	Університет Люксембургу (Люксембург)	+	73,5	85,7	-	-	40	600
	Кіпрський університет (Кіпр)	+	67,6	23,9	26,4	21	12,3	666
	Оксфордський університет (Великобританія)	+	100	100	100	100	114,6	7
	Федеральний інститут технологій (Швейцарія)	+	85,7	90,4	68,9	100	62,7	122
	КНТЕУ (Україна)	-	8,3	15,6	-	-	-	5797
3 Інтеграційна компонента міжнародної конкурентоспроможності ЗВО								
Назва ЗВО	Рівень географічної диверсифікації освітніх потоків (за кількістю країн-походження студентів)	Участь у міжнародних програмах			Членство у міжнародних асоціаціях (кількість підписаних договорів)	Рівень міжнародного співробітництва (кількість угод)		
		Еразмус+	Горизонт 2020 (EURAXESS)	Інші програми, у т.ч. власні				
Університет Люксембургу (Люксембург)	129	+	+	+	6	168		
Кіпрський університет (Кіпр)	47	+	+	+	65	141		
Оксфордський університет (Великобританія)	160	+	+	+	4	64		
Федеральний інститут технологій (Швейцарія)	120	+	+	+	3	8885		
КНТЕУ (Україна)	23	+	-	-	8	60		

Джерело: сформовано автором на основі [53] - [61]

Оцінка наявності комплексної системи дистанційного навчання

Назва ЗВО	Наявність комплексної системи дистанційного навчання				
	Здобуття ступеня бакалавра онлайн	Здобуття ступеня магістра онлайн	Здобуття професійної освіти онлайн ("освіта впродовж життя")	Опція проходження окремих онлайн-курсів	Супровідна дистанційна система (онлайн-кабінет, мобільний додаток і т.д)
Університет Люксембургу (Люксембург)	-	-	-	-	+
Кіпрський університет (Кіпр)	-	-	-	+	+
Оксфордський університет (Великобританія)	+	-	+	+	+
Федеральний інститут технологій (Швейцарія)	+	+	+	+	+
КНТЕУ (Україна)	-	-	-	-	+

Джерело: сформовано автором на основі [54], [56], [58], [61]

Динаміка приросту числа іноземних студентів серед усіх здобувачів освіти, 2016-2019 рр., %

Назва ЗВО	Кількість іноземних студентів, осіб					Темп приросту, %				Притік іноземних студентів, %
	2015	2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019	
Університет Люксембургу (Люксембург)	-	2674,9	2870,5	2832,3	2280,5	-	7,31	-1,33	-19,48	-4,50
Університет Кіпру (Кіпр)	550,4	562	629,01	686,1	729,85	2,11	11,92	9,08	6,38	7,37
Оксфордський університет (Великобританія)	6772,46	6901,3	7755,42	8119,2	8472,24	1,90	12,38	4,69	4,35	5,83
Федеральний інститут технологій (Швейцарія)	6725,86	6887,92	7308,54	7086,69	7382,84	2,41	6,11	-3,04	4,18	2,41
КНТЕУ (Україна)	188	256	240	203	198	36,17	-6,25	-15,42	-2,46	3,01

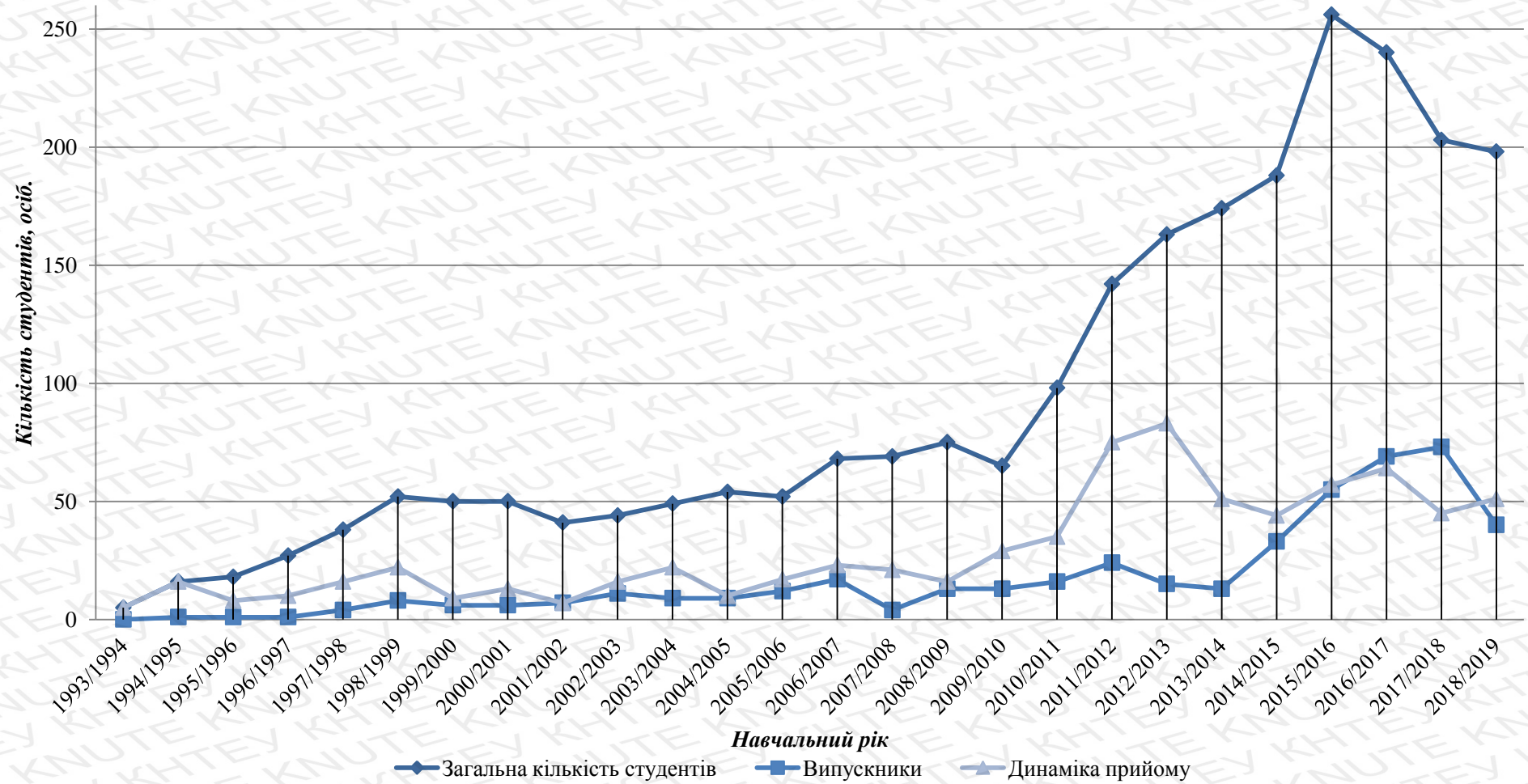
Джерело: сформовано автором на основі [28] та за даними відділу міжнародних зв'язків КНТЕУ

Розрахунок інтегрального індексу міжнародної конкурентоспроможності ЗВО

Назва ЗВО		Університет Люксембургу (Люксембург)	Кіпрський університет (Кіпр)	Оксфордський університет (Великобританія)	Федеральний інститут технологій (Швейцарія)	КНТЕУ (Україна)	
Дослідницька компонента	Статус міжнародного дослідницького	1	1	1	1	5	
	Частка програм для іноземців, %	серед усіх програм	3	4	1	2	5
		в рамках магістратури	3	4	1	2	5
		серед усіх програм	5	3	1	3	5
		в рамках аспірантури	5	2	1	1	5
	Обсяг іноземного фінансування досліджень, млн	3	4	1	2	5	
Рівень цитувань у міжнародних виданнях (за результатами рейтинга Webometrics, 2020)	3	4	1	2	5		
Скориговане значення (ваговий коефіцієнт - 0,3)		6,9	6,6	2,1	3,9	10,5	
Освітня компонента	Наявність комплексної системи дистанційного навчання	4	3	2	1	4	
	Частка програм, адаптованих для іноземців, %	2	4	1	3	5	
	Притік іноземних студентів, %	5	1	2	4	3	
	Кількість навчальних програм з міжнародною акредитацією	3	4	1	2	5	
Скориговане значення (ваговий коефіцієнт - 0,35)		4,9	4,2	2,1	3,5	5,95	
Інтеграційна компонента	Рівень географічної диверсифікації освітніх потоків (за кількістю країн-походження студентів)	2	4	1	3	5	
	Участь у програмах	Еразмус+	1	1	1	1	1
		Горизонт 2020 (EURAXESS)	1	1	1	1	5
		Інші програми, у т.ч. власні	1	1	1	1	5
	Членство у міжнародних асоціаціях (кількість угод)	3	1	4	5	2	
	Рівень міжнародного співробітництва (кількість угод)	2	3	4	1	5	
Скориговане значення (ваговий коефіцієнт - 0,3)		3	3,3	3,6	3,6	6,9	
Інтегральний індекс конкурентоспроможності		14,8	14,1	7,8	11	23,35	

Джерело: розраховано автором

Аналіз контингенту іноземних студентів КНТЕУ, 1993 – 2019 рр.

Джерело: сформовано автором на основі даних відділу міжнародних зв'язків КНТЕУ

Розподіл іноземних студентів за напрямками навчання, рівнем освітнього ступеню та формою навчання, 2015 – 2019 рр.*

Назва спеціальності	Рік																								
	2015					2016					2017					2018					2019				
	Кількість студентів					Кількість студентів					Кількість студентів					Кількість студентів					Кількість студентів				
	М	Б	Д	З	Σ	М	Б	Д	З	Σ	М	Б	Д	З	Σ	М	Б	Д	З	Σ	М	Б	Д	З	Σ
Фінанси і кредит	4	38	15	27	42	4	38	12	30	42	-	27	4	23	27	-	15	1	14	15	1	12	3	10	13
Облік і аудит	2	6	2	6	8	-	8	2	6	8	-	3	-	3	3	1	1	-	2	2	1	-	-	1	1
Маркетинг	2	12	5	9	14	2	4	3	4	6	2	3	3	2	5	2	2	3	1	4	2	2	1	3	4
Міжнародна економіка	5	10	13	2	15	3	23	10	16	26	11	17	12	16	28	6	11	7	10	17	4	20	18	6	24
Міжнародний бізнес	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	1	2	-	-	2	2	-	5	2	3	5
Менеджмент	4	33	16	31	37	2	34	11	25	36	7	22	7	25	29	9	11	8	12	20	11	33	21	24	44
Менеджмент готельно-ресторанного бізнесу	2	-	-	2	2	-	-	-	-	0	-	-	-	-	0	-	-	-	-	0	-	-	-	-	0
Менеджмент організацій та адміністрування	-	-	-	-	0	6	-	3	3	6	1	-	1	-	1	-	-	-	-	0	-	-	-	-	0
Менеджмент ЗЕД	1	-	1	-	1	1	-	1	-	1	-	-	-	-	0	-	-	-	-	0	-	-	-	-	0
Товарознавство і торг. під-во	3	3	5	1	6	1	2	2	1	3	-	1	1	-	1	-	-	-	-	0	-	-	-	-	0
Готельно-ресторанна справа	1	10	5	6	11	-	8	3	5	8	3	3	4	2	6	2	2	3	1	4	-	3	2	1	3
Туризм	-	7	4	3	7	-	5	2	3	5	1	4	3	2	5	-	-	-	-	0	-	2	1	1	2
Економіка підприємства	-	8	1	7	8	-	8	-	8	8	-	7	-	7	7	-	3	-	3	3	-	-	-	-	0
Реклама і зв'язки з громадськістю	-	2	2	-	2	-	2	-	2	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	0
Харчові технології	3	14	-	17	17	-	14	-	14	14	1	11	1	11	12	-	-	-	-	0	-	-	-	-	0
Міжнародне право	-	-	-	-	0	1	2	1	2	3	1	5	1	5	6	1	5	2	4	6	6	6	4	8	12
Журналістика	-	-	-	-	0	-	-	-	-	0	-	-	-	-	0	-	-	-	-	0	-	3	3	-	3
Підприємництво, торгівля та біржова діяльність	-	-	-	-	0	-	-	-	-	0	1	-	-	-	1	1	-	-	-	1	1	4	3	2	5
Правознавство	-	5	-	5	5	1	9	1	9	10	-	3	-	3	3	2	1	-	3	3	-	-	-	-	0

*Примітка: М – іноземні студенти ступеня «Магістр»; Б – іноземні студенти ступеня «Бакалавр», Д – іноземні студенти денної форми навчання; З – іноземні студенти заочної форми навчання.

Джерело: сформовано автором на основі даних відділу міжнародних зв'язків

КНТЕУ

